№ 252 ԿԻՐԱԿԻ, 11 ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ — 1912 — ՔԱՌԱՍՈՒՆՄԷԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ — ԿԻՐԱԿԻ, 11 ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ № 252

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը և 7 ամսվանը 6 րուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԷՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.

Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.

Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція „Мшакъ"
Сергіевская ул., № 5.
Tiflis, Rédaction „Mschak"

Խմբագրատան տելեֆօն № 2—53.

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզվով

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 20 կոպէկ.

Տպարանի տելեֆօն № 67.

ՄՇԱԿ

ՔԱՌԱՍՈՒՆՄԷԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Հասցէն՝ ТИФЛИСЪ, Редакція „МШАКЪ".
TIFLIS, Rédaktion du journal „MSHAK".

ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ 1-ԻՑ ՄԻՆՉԵՒ ՏԱՐՎԱՑ ՎԵՐՋԸ 2 ՌՈՒԲԼԻ.

Նոյեմբ. 1-ից մինչև դեկտեմբ. 1-ը 85 կ.: Հասցէն փոխելու համար պէտք է ուղարկել նաեւ հին հասցէն եւ 40 կ. նամականիշ: ՀԻՆ ՀԱՍՑԷՆ եւ 40 կ. չուղարկողների խնդիրները՝ հասցէն փոխելու վերաբերմամբ ԿԸ ԹՈՂՆՎԻՆ ԱՆՀԵՏԵՒԱՆՔ.

Յայտարարութիւնների համար պիտի վճարել I երեսի վրա իւրաքանչիւր տողատեղին (պետիտ)—20 կ., IV երեսի վրա—10 կոպ.:

Կովկասից դուրս գտնվող անձերի և հիմնարկութիւնների յայտարարութիւնները բացառապէս ընդունվում են՝ Մոսկվայում—Центральная Контора Объявленій Торгов. Дома Л. и Э. Метцль и К°, Мясницкая, д. Сытова, և նրա բաժանմունքներում—Պետերբուրգում՝ Морская, 11, Վարշավայում՝ Маршальковская, 130, Վիլնօյում՝ Большая, 8 Պարիզում՝ 8 Площадь Биржи.

ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

Կարապետ և Ալէքսանդրա Կարապետեանցները և Մարիամ Մուրադեանցը խորին վշտով յայտնում են՝ առաջիններն իրանց սիրելի դստեր և վերջինն իր թոռան՝

Յ-ՐԴ ԻԳԱԿԱՆ ԳԻՄՆԱԶԻԱՅԻ ԱՇԱԿԵՐՏՈՒՀԻ

ԱՆԻՉԿԱ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆՑԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ երկարատև և ծանր հիւանդութիւնից յետոյ, ամսիս 9-ին: Մարմնի յուղարկաւորութիւնը դէպի Քամոյեան եկեղեցին այսօր, կիրակի, առաւօտեան ժամը 10-ին՝ հանգուցեալի բնակարանից (Գօլօվինսկի պր., № 19):

Թաղումը Խօջիվանքի գերեզմանատանը:

838. 1—1

Այրի Սօֆիա Գրիգորեանցը յայտնում է ազգական-բարեկամներին և ծանօթներին, որ այսօր, կիրակի, ամսիս 11-ին Մուղնու ս. Գէորգ եկեղեցում կատարվելու է իր անմոռանալի ամուսնու՝ Գայիանեան օրիորդաց ուսումնարանի հիմնադիրներից մէկի՝

Զաքարիա Պետրոսեան ԳՐԻԳՈՐԵԱՆՑԻ

մահվան երկրորդ տարելիցի ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏԸ: Պատարագի սկիզբն է առաւօտեան ժամը 10½ ին, իսկ հոգեհանգիստը ժամը 12-ին:

839. 1—1

ԱՐՏԻՍՏԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ 12-ԻՆ

ՀԱՅՈՑ ԴՐԱՄԱՏԻԿԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԽՈՒՄԲԸ

Կը ներկայացնէ—Ֆրանսուա Կօպպէի

ԹԱԳԻ ՀԱՄԱՐ

Պատմական պիէս 5 արար., թարգմ. Մանուչարեանի:

✦ Բալկանեան սլաւօնների կեանքից: ✦

Մասնակցում են. տ. տ. Արմէնեան, Գուլազեան, Մայսուրեան, պ. պ. Աբէլեան, Ազայեան, Բերոյեան, Լաքա, Ղազարեան, Մանուէլեան, Յարութիւնեան, Վրոյր, Տէր-Առաքելեան և ուրիշները:

Սկիզբը երեկոյեան ճիշդ ժամը 8-ին:

Ռեժիսսեօր՝ Ա. ԱՐՄԷՆԵԱՆ

առ. 836. 2—2

ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՍՐԲԱԶԱՆ ՍԻՆՕԴԻ հրամանով

տրվում է կապալով ԻՆՆ տարի ժամանակով ՆՈՒԽՈՒ փոխանորդութեան Ճալէթ գիւղի Ս. Աստուածածին վանքի կալուածները՝ հողերը, անտառը և թթենիները աճրդախօսութեամբ, առանց կրկնաճուրդի, ներկայ տարվայ ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ 24 ԻՆ Նուխու Հայոց Հոգևոր Կառավարութեան ատեանում, որտեղ և կարելի է ծանօթանալ մանրամասն պայմաններին ամենայն օր՝ ժամը 10—2-ը: Աճրդախօսութիւնը սկսվելու է 300 ՌՈՒԲԼՈՒՑ: Աճրդախօսութեան մասնակցողները պիտի ներկայացնեն ՄԻ ՀԱՐԻՒՐ ՌՈՒԲԼԻ գրաւական:

(օ.մ.) առ. 808. 10—7

ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ՀԱՆՔԱՅԻՆ ՋՐԵՐ

Պահանջեցէք ամենուրեք! ԲՈՒԺԻՉ

Առ. և Ա. Մ.

„ՆԱՐԶԱՆ" | Սեղանատան | „ԷՍՍԷՆՏՈՒԿԻ № 20."

ԷՍՍԵՆՏՈՒԿԵԱՆ (աղի-ալկալեան) №№ 4, 4 նոր, 6, 17, 18, 18 բիւվ. 2, 19, ԲԱՏԱԼԻՆԵԱՆ (անփոխարինելի լուծողական): ՍՄԻՐՆՕՎԵԱՆ-ԵՐԿԱԹԱՅԻՆ (պարունակում է մկնդեղ): ԷՍՍԵՆՏՈՒԿԵԱՆ ԼԷՊԵՇԿԱՆԵՐ (վերացնում է տապը): ԷՍՍԵՆՏՈՒԿԵԱՆ ԱՂ (փոխարինում է № 17 ջրին):

ՋՐԵՐԻ ԵՒ ՄԹԵՐՔՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵԼ ՊԵՏԱԿԱՆ ՊԱՀԵՍՏԻՆ—ТИФЛИСЪ, Михайловская ул., д. Зубарева.

Գլխաւոր պահեստը Վարչութեան կից՝ Պեատիգորսկում: Պրէյս-կուրանտները ձրի: Դիմել՝ Пятигорскъ, Управленіе водъ.

(կ.) առ. 224. 39—32

ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ Է

Մի հազուագիւտ ժողովածեայ պատկերազարդ գիրք ՀԱՅՐ ՄԱՇՏՈՑ անունով, ՌԾԻ թ., ունի 298 թերթ, չափը 25×18 սանտիմէտր, մանրամասն գրված է 1120 թւի հազարացւոց և իսրայելոց սուլթանի, պարսից շահի, էջմիածնի կաթողիկոսի և Կ. Պօլսի պատրիարքի անունները: Գնահատված է 5000 րուբլի. միայն մեծ գիրքում լինում է Էջմիածնի թանգարանի և ազգային հաստատութիւնների համար գնողներին: Դիմել՝ Тавризъ (Персія), Андрѐ Кульмасянцъ.

(կ. հ.) առ. 824. 3—3

ԹԻՖԼԻՍԻ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ՈՒՊՐԱՎԱՆ

հրաւիրում է ցանկացողներին ստանձնել քաղաքային հիմնարկութիւնների համար պահանջվող զիւանական պատկանելիքների մատակարարումը 1913 թ. ընթացքում: Պայմանագրի նախագիծը և բոլոր անհրաժեշտ տեղեկութիւնները կարելի է ստանալ Քաղաքային Ուպրավայի մեքենային բաժանմունքում առաւօտեան ժամը 10-ից մինչև ցերեկվայ ժամը 3-ը: Յայտարարութիւնները, հանդերձ գներով, փակ ծրարների մէջ, պիտի ձգել յատուկ արկղի մէջ, որ գտնվում է Ուպրավայի I բաժանմունքում:

Յայտարարութիւնները ներկայացնել նոյեմբերի 17 ին:

(ա.օ.) առ. 840. 3—1

769. 0—9

ԿՆԱԲՈՒԺԱԿԱՆ ԵՒ ՎԻՐԱԲՈՒԺԱԿԱՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

Ռտիշչէվսկայա 13, տելեֆօն 4—21.

Ընդունելութիւն թէ կանացի և թէ ներքին, նոյնպէս և վիրաբուժութեան կարիք ունեցող մնայուն (стаціонаръ) հիւանդների (բացի վարակիչ և հոգեկան հիւանդութիւններից), վաղօրօք գրվելու պայմանով:

Ընդունելութիւն կանացի, ներքին և մանկական հիւանդութիւն ունեցող երթևեկ հիւանդների, ամեն օր՝ ցեր. ժամը 11-ից մինչև 12-ը:

Ընդունելութիւն պրոֆ. Մ. Ս. Սուբբոտինի կողմից՝ վիրաբուժ. կարիք ունեցող հիւանդների, վաղօրօք գրվելու պայմանով, երկուշաբթի և հինգշաբթի օրերը ցեր. ժամը 1—2-ը:

Հիւանդանոցի բժիշկները

Ա. Ա. Յարութիւնեան, Ն. Ն. Վեսելօվզօրօվ, Վ. Ա. Ջակրժէվսկի, Ռ. Գ. Կալամկարեան, Ա. Ա. Նօվիցկիյ, Գ. Ն. Տէր-Ներսէսեան, Ն. Զ. Ռամիկեան, Ա. Ր. Փիշէր, Ս. Պ. Շահպարոնեանց: Կօնսուլտանտ՝ պրոֆեսօր Մ. Ս. Սուբբոտին:

(հ.կ.) առ. 797. 100—6

ԲԺԻՇԿ Ե. Ի. ՄԻՆԱՍԵԱՆՑ

Ներքին, երեխայոց և ստամոքսա-աղիքային հիւանդութիւններ:

Պրոֆ. Mathien-ի մասնագիտական կլինիկայից—Պարիզում:

Ընդունելութիւնը (առաւ. ժ. 9—11-ը: (երեկ. ժ. 5—7-ը:

Միխայլօվսկի պր. 86, տելէֆ. № 576.

(ե.հ.կ.) առ. 179. 100—55

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

Կիրակի, նոյեմբերի 11-ին

Զուբալովի անուան Ժողովրդական Տանը

Գրականութեան ուսուցիչ Մ. ՄԱՏԷՆՁԵԱՆԸ հայերէն լեզվով կը դասախօսէ հետևեալ նիւթի մասին.

ՏԱՃԿԱՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ

Դասախօսութեան սկիզբն է առաւօտեան ժամը 10½-ին:

Տեղերի գները 5-ից մինչև 10 կոպէկ:

(առ.) 835. 2—2

ԲԺՇԿԱՊԵՏ Մ. Ի. ՄՈՒՐԱԴԵԱՆ

Օգնական Prof. Posner-ի

Ընդունում է միզասեռական (վեներական) հիւանդներին Բերլինի իր խորհրդակցական կաբինէտի և պրօֆ. Պօզնէրի կլինիկայի մէջ: Տալիս է նաև խորհուրդներ միւս մասնագիտութիւնների վերաբերեալ:

Հասցէն՝ D-r Muradoff Berlin. Iohannisstr. 15 (an der Friedrichstrasse). Telefon amt Norden 113—19.

(չ.ու.կ.) առ. 675. 30—27

Բեռլինի համալսարանի

ԲԺՇԿԱՊԵՏ Գ. Գ. ՄԵՀՐԱԲԵԱՆՑ

Ներքին հիւանդութիւններ՝ առանձնապէս կրծքի, ԹՈՔԱԽՏԻ և սրտի: Բժշկութիւն նաև տուբերկուլիններով, ՌԱԴԻՒ պրէպարատներով և էլեկտրականութեամբ:

Ընդունելութիւնը ամեն օր, ՆՈՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՈՒՄ, առաւօտեան ժամը 9—12-ը և երեկոյեան ժամը 5—7-ը:

Սօլօլակ, Բէհբութեան փող. № 23 (անկիւն Գանօվսկայա): Հեռախօս 7—92.

(ա.օ.) առ. 699. 100—43

ԲԱԼԿԱՆԵԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

ՀԱՇՏՈՒԹԵԱՆ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԽԶՎԱԾ

—

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

9 նոյեմբերի

Կ. Պօլիս.—Օսմանեան գործակալութիւնը հաղորդում է, որ բօլգարական մինիստր Բ. Դրանը ուղարկեց զինադադարի պայմանագիրը պարունակող փաստաթուղթը: Մինիստրների խորհուրդը գտաւ այդ պայմաններն անընդունելի: Զօրահրամանատարին պատուիրագրվեց շարունակել պատերազմական գործողութիւնները, մինչև որ կառաջարկվեն աւելի չափաւոր ու խելացի պայմաններ:

Զօրահրամանատարին յանձնարարվեց կռւող պետութիւնների պատգամաւորների հետ բանակցել զինադադարի պայմանների մասին և հետևանքի մասին հաղորդել Բ. Դրան:

Թիւրք և բօլգար պատգամաւորները հանդիպեցին Չաթալջայում զինադադարի մասին խորհրդակցելու համար: Թիւրքերը վճռեցին չը զիջել Ադրիանուպօլիսը. Եանինան ու Սկիւտարը և մտադիր են պահանջել բօլգարներից նահանջել դէպի Կըրկ-Քիլիսէ, սահման որոշելով Էնօսի ծոցը Եգէյեան ծովում Մարիցա գետով մինչև Ադրիանուպօլիս: Բօլգարները չեն ընդունում այս առաջարկութիւնը և կամենում են պահել այն գիծը, որ սկսվում է Բօյիւք-Չեքմէջէից դէպի Խադիմկիօյ և Դէրքօս, որը լինելու է չէզոք, օսմանեան զօրքը պէտք է նահանջէ Սան-Ստեֆանօյի և Կիատ-Խանէի մօտի բերդերի ուղղութեամբ: Համաձայնութիւնը դըժուար է պահանջների խոշոր տարբերութեան պատճառով: Թիւրքերը յամառում են, յոյս դնելով բօլգարական զօրքի թուլանալու վրա: Կառավարութիւնը տրամադրված է հաշտարար ոգով, սակայն զինւորական շրջանները զիմադրում են հաշտութեանը, յուսալով թէ օսմանեան զէնքը կը սկսէ կտրել աջ ու ձախ:

ԴՐՈՒԹԻՒՆԸ Կ. ՊՕԼՍՈՒՄ

—

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

9 նոյեմբերի

Կ. Պօլիս.—Վճռվեց արձակել ձերբակալված եր.-թիւրքերի մեծ մասին: Նազըմ-փաշան հեռագրում է, որ երիտասարդ-թիւրքերի ձերբակալութիւնները բուռն տպաւորութիւն են գործում օֆիցէրների վրա:

Մօնաստիրը վերցնելու տեղեկութիւնը տպաւորութիւն չէ թողնում: Հետաքրքրութիւնը կենտրոնացած է Չաթալջայի վրա: Կառավարութիւնը պնդում է, թէ տեղեկութիւն չունի Մօնաստիրի գրաւման մասին:

Հակառակ կալանաւորված անձանց ազատելու լուրերին՝ այսօր տեղի ունեցան նոր ձերբակալութիւններ: Կալանաւորվածների թւում են նաև նախկին մինիստրներ Հալաճեանը, Հաջի-Ադիլը և Նէջմէդդինը:

—

(Լրագիրներից)

Սուլթանը իր շտաբի հետ պատրաստվում է մեկնել Կ. Պօլսից Բրուսա:

—

Կ. Պօլսում երևան հանվեց սօֆտաների և ուլեմների դաւադրութիւն, որ նպատակ ունէր վերստին գահ բարձրացնել Աբդիւլ Համիդին: Դաւադրութեանը մասնակցում էին բազմաթիւ անձեր, որոնց՝ կառավարութիւնը չէ վըստահանում կալանաւորել: Ասում են, որ Աբդիւլ-Համիդի կողմնակիցների թւում է այժմեան պրեմիէր Քեամիլ-փաշան:

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ԴԱՇՏՈՒՄ

—

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

9 նոյեմբերի

Կ. Պօլիս.—Ռազմի վիճակի մէջ է դրվում մայրաքաղաքի պաշտպանողական Սան-Ստեֆանօ և Կիատ-Խանէ գիծը: Մի շոգենաւ այստեղ բերեց 460 արկղ ռազմամթերք ու 100 թնդանօթ: Խօլերայով ամեն օր հիւանդանում են 2—3 հազար մարդ: Ամեն օր մեռնում են 500 հոգի: Ստամբուլի մզկիթները լի են հիւանդներով: Սան-Ստեֆանօյում պատրաստված է տեղ 8000 հիւանդների համար: Բժիշկներ չը կան համաճարակի դէմ կռւելու համար:

Կռւող կողմերի լիազօրների տեսակցութիւնը չը կայացաւ: Կռիւը վերսկսվեց:

Ադրիանուպօլսի բերդապահ զօրքերի

հրամանատար Շուքրի-փաշային սուլթանը շնորհեց «Ղազի» տիտղոսը, որ նշանակում է անյաղթ։

Թնդանօթաձգութիւնը լսվում էր ամբողջ օրը։

Պաշտօնապէս հաղորդվում է «Համիդիէ» յածանաւի հրամանատարի տեղեկութիւնը. բոլգարական երկու ականանաւ ջրասոյզ են արված, երրորդը փչացած է։

—

Սոֆիա.—Գիշերս թիւրքական «Համիդիէ» յածանաւը նկատվեց բոլգարական չորս ականանաւերից Վառնայից 40 մղոն հեռաւորութեան վրա։ Ականանաւերից երկուսը մօտենալով յածանաւին՝ ականներ թողին։ Յածանաւը, որին կպել էր մի ական, ազդանշան տուեց դժբաղդութեան մասին թիւրքական ուրիշ յածանաւի, որ կրակ բացեց ականանաւերի վրա։ Յետոյ երկուսն էլ գնացին բաց ծովը։ Բոլգարական ականանաւերը վերադարձան նաւահանգիստ։ Յածանաւի վիճակը յայտնի չէ։

Կ. Պոլսից ուղարկված տեղեկութիւնը, թէ «Համիդիէն» ջրասոյզ է արել բոլգարական երկու ականանաւ, անհիմն է. ականանաւերը ստացել են սոսկ աննշան վնասուածքներ։

«Միր» լրագրի տեղեկութիւնների համաձայն՝ թիւրքաց զօրքերը Ադրիանուպօլսում դուրս եկան իրանց դիրքերից և փորձեցին գրաւել բոլգարների ձեռքն ընկած Կարտալ-Թեփէ բերդը, բայց պարտվեցին, կորցնելով 350 սպանված։

—

Աթէնք.—Սալոնիկից հաղորդում են. «Արքայազն Նիկոլայի մօտ կայացաւ միջազգային խնճոյք արքայազներ Բօրիսի և Կիրիլի առաջիկայ մեկնելու պատճառով։ Արքայազն Նիկոլան բաժակ առաջարկեց ի պատիւ բոլգարական արքայազների և ցանկացաւ նրանց ձեռք բերել նորանոր յաղթութեան պսակներ։ Արքայազն Բօրիսը շնորհակալութիւն յայտնեց բարեմաղթութեան համար։ Արքայազների մեկնելու օրը նշանակված չէ։

Այսօր Պիրէյ բերին 4000 թիւրք գերիների Սալոնիկից և 35 թիւրք պաշտօնեայի Թասօս կղզուց։

Լանգիտայի մուֆթին այցելեց ոստիկանապետին, վստահեցրեց, թէ մահմեդական ազգաբնակութիւնը հաւատարիմ է թագաւորին, և ասաց. «Աստուած այլևս չը ցանկացաւ համբերել թիւրքաց կառավարութեան անարդարութիւններին և վերադարձրեց յոյներին այն իրաւունքները, որոնցից նրանք զրկված էին հինգ դար շարունակ»։

Միտիլէն կղզին գրաւեցին յոյները։ Երէկ առաւօտ յունաց նաւատորմը խարիսխ ձգեց Միտիլէնի առաջ Լէսբօսի վրա և պահանջեց քաղաքից անձնատուր լինել։ Հիւպատոսները և վալին արիւնահեղութիւնից խուսափելու համար խնդրեցին ժամանակ տալ, որպէսզի բերդապահ զօրքը, որ չէ համաձայնվում անձնատուր լինել, կարողանայ հեռանալ կղզու խորքերը։ Տրված ժամանակը լրանալուց յետոյ յոյները ափ իջեցրին զօրք, որ գրաւեց քաղաքը և բարձրացրեց յունական դրօշակ։ Յոյները հետապնդում են նահանջող թիւրքերին։ Նաւատորմը վերադարձաւ Լէմնօս։

—

Բէլգրադ.—Պաշտօնապէս հաղորդվում է, որ սերբիական զօրքերը Ադրիատիկ ծովի ճանապարհի վրա հանդիպում են միրիդիտների լաւ ընդունելութեան։ Միրիդիտների պարագլուխ Մարկ Կօյէն պատրաստակամութիւն յայտնեց նպաստել սերբիական բէժիմի հաստատմանը։

Սերբերը Բիտօլիայի և Ֆլօրինայի միջև ջարդեցին թիւրքական կազմակերպված զօրամասին, որ բաղկացած էր 10 բատալիօնից և 10 թնդանօթից։ Թիւրքերը փախան, կորցնելով բոլոր թնդանօթներն ու ռազմամթերքները։

Առաջին զօրաբանակի գունդը գրաւեց Բէլասուն։

Ալէսիօն գրաւեցին սերբերը։ Այս ճակատամարտում սերբերից սպանվեցին 7, վիրաւորվեցին 11 հոգի, գերի ընկան 850 թիւրք զինուոր, 103 ունտեր-օֆիցէր, 43 օֆիցէր. վերցված է 2 խոշոր թնդանօթ, 2500 հրացան, մի դրօշակ, շատ ռազմամթերք։

Սերբիական մի զօրագունդ գտնվում է Սան-Ջիօվանօ-Մէդուայում։

—

(Լրագիրներից)

Չաթալջայում խոլերայից օրական մեռնում են 5000 թիւրք։ Ամբողջ շրջակայքը ծածկված է անհամար անթաղ դիակներով։

—

Ադրիանուպօլսի մէջ մնացած բոլգարների դրութիւնը սարսափելի է։ Մերուններն իրանց ձեռքով սպանում են հարազատ աղջիկներին, որպէսզի նրանք թիւրքերի ձեռքը չընկնեն։ Տասնեակ քրիստոնեաներ, որոնց թւում նաև կանայք, յօժարակամ նետվում են առաջին կարգերը և սպանվում են հէնց քրիստոնեաների արձակած թնդանօթներից։

—

Պատերազմի դաշտում վիրաւորվեց Պետ. Հեռ. Գործ. թղթակից արտիստ Տարսկին։

—

Հաւաստացնում են, որ յունաց ռազմի նաւատորմը մօտենում է Դարդանէլին։

—

Ադրիանուպօլիսը շատ շուտով անձնատուր կը լինի յօժարակամ։

—

Սոֆիայում կասկածում են, որ Աւստրիան ուղարկելով սանիտարական խմբեր՝ իսկապէս նրանց տուել է լրտեսութեան յանձնարարութիւններ։

—

Լուրերի համաձայն՝ Ռումինիան ոչ մի վարձահատուցում այլևս չէ կամենում։

—

Ֆէրդինանդ թագաւորը գնալու է Բէլգրադ՝ սերբիական Պետր թագաւորի հետ խորհելու աւստրո-սերբիական միջադէպի առիթով։

—

Սոֆիայից հեռագրում են, որ թիւրքական առաջարկութիւնները զինադադարի մասին մերժվեցին։ Վճռված է մտնել Կ. Պոլիս և այնտեղ սկսել բանակցութիւնները։

ՄԵՐՁԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ԴԷՊՔԵՐԸ

(ԼՐԱԲԵՐԻ ՄԸ ՅՈՒՇԱՏԵՏՐԸ)

—

(Սեփական թղթակցից)

Այ-Ստեֆանօ, 27 հոկտեմբեր

◆ Օսմանեան աղբիւրէն լուր կը տրուի, թէ Էդիրնէի շուրջը թիւրք բանակը յաղթանակներ կը տանի, ինչ որ հաւանական չէ։ Բուլգարները հետզհետէ աւելի կը սեղմեն Էդիրնէի պաշարման շղթան, և հաւանական է, որ սովը պարտաւորէ քաղաքը անձնատուր ըլլալու։

◆ Արեւելեան բանակին՝ այսինքն բուլգար ուժերուն դէմ կռուող բանակին պաշտօնանկ հրամանատար Աբդուլլահ փաշայի յաջորդած է, կըսուի, ֆէրիկ Նասըր փաշա, որ վերջերս Եւրոպայէն եկած էր։

◆ Դեսպանները միշտ ու շարունակ բանակցութեան մէջ են Բ. Դրան հետ, որ միջնորդութիւն խնդրած է Եւրոպայէն, ինչպէս կը հաստատուի վերջնապէս։

◆ Պաշտօնապէս հաստատուեցաւ, թէ քօլէրա գոյութիւն ունի Կ. Պոլսոյ մէջ։ Մասնաւորապէս Ռումէլիէն փախստական գաղթականներ վարակուած են այս հիւանդութենէն։ Զինուորներու մէջ ալ կըսուի թէ տարծուած է այս մահացու հիւանդութիւնը։

◆ Թիւրք կառավարութիւնը որոշեց ծերակուտական Մանաստըրըը Իսմայիլ Հակկը էֆէնդին, Կ. Պոլսոյ նախորդ մէբուս Մուսթաֆա Ասըմ էֆէնդին և Հայդար մօլլան— ամենքն ալ իսլամ նշանաւոր կրօնաւորներ— ընկերակցութեամբ առաջնակարգ 100-ի չափ իսլամ կրօնաւորներու՝ բանակ ղրկել՝ յորդորներ տալու և կրօնական եռանդ արծարծելու համար։

◆ Աւստրիական «Ասպէրթա» և իտալական «Էմմանուէլէ Ֆիլիպէրթօ» յածանաւերն այսօր Կ. Պոլիս ժամանեցին։

◆ «Եէնի Գազէթա», որ կրօնամոլական հրատարակութեամբ խուժանը գրգռող հրատարակութիւն մը ըրած է, կառավարութեան կողմէ խափանուեցաւ։ Լրագիրները խիստ հրահանգ ստացան կրօնական պատերազմի երևոյթ չտալու համար ներկայ պատերազմին՝ մոլեռանդական հրատարակութիւններէ զգուշանալ։

28 հոկտեմբեր

Այսօր 100-ի չափ խօճա (իսլամ կրօնաւորներ), ինչպէս նաև պատերազմական փոխ-մինիստր Ահմէդ Աբզի փաշա, ծերակուտական միւշիր Ֆուադ փաշա, Վէլի փաշա, ֆէրիկ Սիւլէյման, Ալի Րիֆաթ և Բահրի փաշաները, կայսեր իմամ Հաֆըզ Սուգի էֆ. մասնաւոր կառախումբով մեկնեցան դէպի Չաթալջա, օսմ. բանակատեղին։

◆ Մինիստրներու խորհուրդը այսօր գումարուեցաւ Քեամիլ փաշայի նախագահութեամբ և մինչև ուշ ատեն շարունակուեցաւ նիստը։ Մահմուդ Մուխթար փաշա, որ Պոլիս եկած է, մանրամասն բացատրութիւններ տուաւ զինուորական կացութեան վրայ։

◆ Մեծ տէրութեանց դեսպանները այսօր ժողով գումարեցին աւստրիական դեսպանատան մէջ։ Կ. Պոլսոյ անվտանգութիւնը լրջօրէն մտատանջութիւն կը պատճառէ եւրոպական գաղութին մէջ։ Շատ եւրոպացիներ դեսպանատանց կարգադրութեամբ կապաստանին նաւահանգիստին մէջ գտնուող շոգենաւերը։

◆ Այսօր Կ. Պոլիս հասաւ ռուսական երկրորդ մարտանաւ մը։ Ասկէ կը հասկցուի, թէ օտար պետութեանց մարտանաւերուն թիւը երկուքական պիտի ըլլայ։

◆ Կառավարութիւնը պաշտօնական յայտարարութեամբ մը՝ անհատաբար և իբրև դասալիք Կ. Պոլիս ու շրջակաները գտնուող զինուորներուն—որոնց թիւը տարապայման շատցած էր այս միջոցիս Կ. Պոլսոյ մէջ—48 ժամ պայմանաժամ կուտայ անձնատուր ըլլալու՝ հակառակ պարագային սպառնալով անոնց նկատմամբ զինուորական օրէնքը գործադրել։

◆ Կառավարութիւնը ընդարձակ պաշտօնական յայտարարութեամբ մը յորդորներ կը կարդայ Կ. Պոլսոյ բնակչութեան՝ անդորրութիւնը պահպանելու և տեղի չտալու յուզումներու, անուղղակի և սգօղեալ բացատրութիւններով հասկցնելով թէ այս տեսակ պատահականութեան մը պարագային Կ. Պոլսոյ փրկութեան գործը մեծապէս կը դժուարանայ։

29 հոկտեմբեր

◆ Այսօր Կ. Պոլիս ժամանեցին ֆրանսական «Վիկտոր Հիւգօ» առաջնակարգ յածանաւը, անգլիական «Հէմպշայր» յածանաւը, աւստրիական «Ադմիրալ Շպաուն» յածանաւը, իտալական «Բօատիա» նաւը, որով բոլոր մեծ պետութիւնները ունեցան երկուական զրահաւոր։ Այսօր ժամանեց նաև ռումանական «Էլիզաբեթա» յածանաւը։

◆ Սելանիկի գրաւումը պաշտօնապէս հաստատուեցաւ այսօր։ Կառավարութիւնը մինչև այսօր ծածկած էր Սելանիկի անկումը։ Նոյնպէս Մօնաստիր գրաւուած է սերբերէ։ Սելանիկ և Մօնաստիր Ռումէլիի սիրտը կը կազմեն և երիտասարդ-թիւրք բէժիմին առաջին որորաններն եղան։

◆ Մինիստրներու խորհուրդը գումարուեցաւ այսօր ևս և խորհրդակցութիւն կատարեց։ Նորատունկեան էֆ. ժողովին հաղորդեց իր բանակցութիւնները եւրոպական դանլիճներուն հետ՝ միջնորդութեան խնդրոյն համար։

Հայորդի

ՇՐՋԱԲԵՐԱԿԱՆ

—

Հայրենիքը այս պահուս ենթարկուած է պատերազմի աղէտին և կռիւի դաշտէն բերուող բազմաթիւ վիրաւորները պէտք ունին խնամքի ու դարմանումի։

Մեր ազգը ամեն առթի մէջ, ուր երկիրը պէտք ունեցեր է իր զոհողութեանց, չէ զլացեր մատուցանել այդ զոհողութիւններն և ներկայ փոտալի պարագային մէջ ալ չպիտի վարանի, որքան ալ անձուկ լինին պարագաները, սատարել պատերազմի զոհերուն, որոց մէջ կը գտնուին նաև իր ազգակիցներէն շատեր։ Ուստի որոշմամբ ազգ. վարչութեան խառն ժողովոյ կը յանձնարարեմք ձեզ հրաւէր ուղղել մեր սիրելի ազգայնոց, որ բարոյապէս թէ նիւթապէս կարելի եղած օժանդակութիւնն ընծայեն այն պաշտօնական մարմիններուն, որ կազմուած են պատերազմի զոհերուն օգնելու և վիրաւորները դարմանելու համար։

Վստահ ենք, որ մեր հրաւէրը յօժարակամ պիտի ընդունուի բոլոր բարեսէր հոգիներէ, և կը մաղթենք ի բոլոր սրտէ, որ տիեզերաց Նախախնամողն, Հայրն գթութեան և ողորմութեան, շնորհէ իր խաղաղութիւնն բովանդակ աշխարհիս։

Մնամք աղօթարար
պատրիարք հայոց Թիւրքիոյ՝
Յովհ. արքեպ. Արշարունի

(«Արևելք»)

ՍՆԱՆԿՈՒԹԻՒՆԸ

—

Կ. Պոլսից «Русск. Вѣд.» լրագրի սեփական թղթակիցը գրում է հոկտ. 31-ից.

Այն, ինչ որ Եւրոպայում գիտէին արանից մի քանի օր առաջ արդէն, այստեղ յայտնի դարձաւ երէկ, երեկոյեան միայն։ Կիրակի օր առաւօտվանից սկսեցին խօսել, թէ «վատ» տեղեկութիւններ են ստացվել, իսկ երեկոյեան դէմ ամենքն էլ իմանում էին արդէն, որ բոլգարական զօրաբանակը գրաւել է Չօրլուն և Ռոդօստօն ու թիւրքերը նահանջել են դէպի Չաթալջա, Կ. Պոլսի առաջև եղած ամրութիւնների վերջին գիծը։

Այստեղ տրամադրութիւնը սոսկալի է. ըստ երևոյթին ընդհանուրի համոզմունքն է, որ ամեն ինչ կորած է։ Թւում է, որ այդ տրամադրութիւնը տիրապետում է նաև կառավարչական բարձր խաւերում, իսկ զուցէ և զինուորական բարձր շրջաններում։ Այդպիսի պայմաններում շարունակել դիմադրութիւնը, գո ցէ, թէօրիապէս միանգամայն հնարաւոր է, գործնականապէս սակայն դառնում է արդէն անօգուտ և վնասակար։ Ճշմարիտ է, Չաթալջայի դիրքը ուժեղ է, շատ նպաստաւոր է թիւրքերի համար և բոլորովին աննպաստ յարձակւում գործող թշնամու համար։ Ճշմարիտ է, այնտեղ բանակ է դրել դեռ ևս ուժեղ զօրաբանակ, Լիւլէ-Բուրգասի մօտ կրած պարտութիւնից յետոյ նահանջած, և թարմ, դեռ ևս կռւի չը հանված ռեզերվները, որոնց թիւը 100,000 հոգի են համարում։ Այստեղ, Կ. Պոլսի մօտիկութիւնը ի նկատի առնելով, զօրքերը չեն տուժի խնամատական մասի անկերպարան դրութիւնից։ Թիւրքերը կարող էին մօտեցնել իրանց նաւատորմի նաւերը, որոնց թնդանօթները կարող էին վճռական աջակցութիւն ցոյց տալ թիւրքաց զօրաբանակի գործողութիւններին։ Այդ բոլորն այդպէս է, սակայն տեսականապէս այդ բոլորովին ուղիղ և հաւատալի ենթադրութիւնները գործնականում կը տապալվեն այն «ոգու» շնորհիվ, որը թագաւորում է այժմ թիւրքական զօրքի և ամբողջ թիւրք ազգաբնակութեան մէջ, վեբից սկսած մինչև ցածրը։ «Ամեն ինչ կորած է,—ասում են նրանք,—հարկաւոր է դիմանալ մինչև վերջ, որպէսզի գոնէ ազատենք մեր զօրքի պատիւը. չի կարելի խօսել խաղաղութեան մասին խօսել, մինչև որ մենք վերջին հերոսական ջանքը գործ չը դնենք Չաթալջայի մօտ»։

Ի՞նչ է այդ. չարաբաստիկ, արդեօք, արևելեան ֆատալիզմ, անկուլտուրականութիւն, իսկական հայրենասիրական զգացմունքների բացակայութիւն. չեմ կարող ասել. բայց անկասկածելի է այն փաստը, որ ազգաբնակութեան անհագին միծամասնութիւնը չէ արտայայտում իր վերաբերմունքը դէպի սարսափելի, օրհասական տեղեկութիւնները այնպէս, ինչպէս որ, մեր միջ-եւրոպական ըմբռնողութեամբ, նա պէտք է արտայայտվէր։ Ամենից աւելի ցնցված են, կարծեօք, ազգաբնակութեան ստորին խաւերը։ Երէկ Ստամբօլի փոքրիկ փողոցներից մէկում ես առիթ ունեցայ ականատես լինելու հետեւեալ սրտաշարժ տեսարանին. երկու ծեր թիւրքեր, իւրաքանչիւրը լրագիրը բռնած ձեռքին, անշուշտ, իրանց տպաւորութիւնները վերջին անցքերի առիթով հաղորդելով իրար, յանկարծ հեկեկացին և, ամաչելով, երևի, արտասուք թափելու համար, ամաչելով իրարից, անխօս կերպով հեռացան միմեանցից…

Այսպէս ասած թիւրքական ինտելիգենցիայի շրջանում, աւաղ, այդպիսի տրամադրութիւն ամենևին չէ նկատվում, այնտեղ առաջվայ նման ամենից աւելի զբաղված են կուսակցական հաշիւներով, և հէնց այժմ, հէնց այսօր, երբ թշնամին՝ բառացի իմաստով ante portas, աշխատում են որոշել յանցանքը և պատասխանատուութիւնը։ Իսկապէս «քաւութեան նոխազ» են որոնում։ Կարծես թէ նրանք, այստեղի հասարակական կարծիքի այդ ներկայացուցիչները, բոլորովին չեն զգում ներկայ ծանր մոմենտի եղերական արհաւիրքը։ Նոյնիսկ մեզ, օտարներիս, կողմնակի հանդիսականներիս անտանելի սոսկում է պատճառում, երբ մտածում ենք այն անակնկալ ուժեղ թափի մասին, որով այժմ ռազմի դաշտում հինգ դարերի պատմութեան ընդհանուր գումարն է տրվում։ Դեռ երէկ մի ժուռնալիստ ասում էր ինձ. «Ես ամբողջ ժամանակ կանգնած եմ մի անհանդուրժելի մտապատկերի առաջ, որը շարունակ հետեւում է ինձ։ Ինձ շարունակ թւում է, թէ մենք բոլորս կանգնած ենք Այա-Սօֆիայի առաջ, և յանկարծ մեր աչքերի առաջ այդ անհագին շէնքը փլչում է և ընկնում, հազար մանր կտորներով ցրուելով գետին»։

Երեք շաբաթվայ ընթացքում քանդվեց,— և այս անգամ վերջնականապէս քանդվեց,— թիւրքական տիրապետութեան շէնքը Եւրոպայում։ Հինգ դարերի պատմութիւնը ոչընչացաւ։ Եւ այժմ զարթնում է մի այլ հարց. ճշմարիտ է, միթէ, որ խնդիրը վերաբերում է միայն Եւրոպական Թիւրքիային։ Դրանով կանգ կառնի, արդեօք, անկման պրօցէսը թէ եւրոպական նահանգներից կորուստից յետոյ կը յայտնվեն նոր, ուրիշ լիկվիդացիա անողներ, կը սկսվի թիւրքական իրաւունքների վերաքննութիւնը այն երկրների վերաբերմամբ, ուր ապրում են ոչ թիւրքական տարրերը՝ հայերը, արաբները և այլն։

Ուշագրաւ է, որ վերջին ամիսներս թիւրքական մտածողութիւնը յամառ կերպով գործում է այդ ուղղութեամբ։ Ստեղծվել է մի ամբողջ խմբակ, թիւրք-ազգայնիների խմբակ, իր օրգանով, հասկանալի է, թիւրքերէն լեզուով, որը քարոզում է թիւրք-ազգային պետութեան այդ միտքը… «Ալբանները, բոլգարները և այլն,—ասում են նրանք,—չեն ուզում մեզ։ Շատ բարի, մենք էլ նրանց չենք ուզում։ Թիւրքական տարրը մեզանում միշտ զոհաբերվում է ոչ թիւրքական տարրերին։ Թիւրքական Անատոլիու—ահա կայսրութեան յենարանը. այնտեղից ենք մենք դուրս մղում փողեր և արիւն, այնտեղի եկամուտներով ու Անատոլուի զինուորների կեանքով ենք մենք կապ պահպանում Ռումէլիայի և Եմէնի հետ։ Ժամանակ է թողնելու այդ անմիտ և անյուսալի քաղաքականութիւնը։ Պէտք է հասկանալ, որ միակ ելքը, միակ փրկութիւնը մեր ցեղի համար իսկական թիւրքական տարրերի կենտրոնացնելն է համապատասխան կենտրոնի շուրջը։

Պէտք է թողնել Ռումէլիան, հրաժարվել եւրոպական նահանգներից և տեղափոխել մեր մայրաքաղաքը, ապագայ զուտ թիւրքական պետութեան կենտրոնը, Ղօնիա կամ Բրուսսա։ Դա կը լինի մի փոքրիկ պետութիւն 8—9 միլիօն թիւրքական ազգաբնակութեամբ, ուր կը զարգանայ, կը ծաւալվի մեր մաքուր թիւրքական կուլտուրան և ուր մենք ազատված կը լինենք այդ մշտընջենական պատակտումներից, այդ մշտնջենական ներքին կռւից»։

Աւաղ, այդ «փոքրիկ» Թիւրքիայի իդէալը, շատ հաւանական է, այժմ կիրականանայ, սակայն ոչ յօժարակամ ինքնասահմանափակումով ու հրաժարումով, այլ ստիպողականութեան ճանապարհով, հարկադրաբար և յափշտակութեան կարգով։

Դեռ երէկ այստեղի հայրենասիրական լրագիրները ասում էին, որ Եւրոպան իրաւունք չունի միջամտելու և պէտք է բալկանեան ազգութիւններին թողնի իրանց բաղդին։ «Մենք չենք կամենում միջամտութիւն»…

Այսօր, ասում են, կասկածելի է, որ Եւրոպան միջամտի և կանգնեցնի դաշնակից պետութիւնների զօրաբանակների յարձակողական շարժումը։ Այսօր իրանց բոլոր յոյսը դրել են միջամտութեան վրա, որպէսզի գէթ մի որևէ բան փրկեն։

Խորտակումը կատարեալ է։ Մենակ թիւրքական զօրքը չէ ջարդված, Թիւրքիան մենակ իր եւրոպական կալուածները չէ որ կորցրել է։ Երկար ժամանակով ոչնչացված է,—թերևս, նոյն իսկ, ընդ միշտ,—Թիւրքիայի ռազմական ուժի վարկը, ապա ուրեմն նա այլ ևս տեղ չունի քաղաքակիրթ աշխարհում, ուր մի յայտնի զինուորական ուժ—conditio sine qua non է «օրինաւոր հասարակութեան» մէջ մուտք ունենալու համար։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑ

—

(Սեփական հեռագիր)

Մոսկվա, 10 նոյեմբերի

«Русское Слово»-ի այսօրվայ համարում տպված է հետեւեալը. «Կ. Պոլսի ռուսաց դեսպանը յայտնեց Բ. Դրանը, որ եթէ չը դադարեն քիւրդերի ջարդարար յարձակումները հայերի վերաբերմամբ և այդ ջարդերը մասսային բնաւորութիւն ստանան, Ռուսաստանը վճռական կերպով հանդէս կը գայ պաշտպանելու հայերին»։

Լեւոն Մոզեղեան

—

(Լրագիրներից)

Վիեննայում արդէն խօսում են, թէ Ռուսաստանը, իբրև հետեւանք Կ. Պոլսի հայոց պատրիարքի միջնորդութեան, զօրքեր է ուղարկել Էրզրումի վիլայէթը և գրաւել է Բաշ-Կալէն։

—

Կ. Պոլսից հեռագրում են, որ թիւրքահայերը ագիտացիա են մղում, թէ անհրաժեշտ է աւտոնոմիա տալ Հայաստանին։

—

Սոֆիայում որոշակի խօսում են, որ Հայաստանում վերսկսված ջարդերը քիւրդերի ու թիւրքերի ձեռքով առաջ կը բերեն Ռուսաստանի միջամտութիւնը։ Այդ դէպքում հնարաւոր կը լինի Թիւրքահայաստանի և նրան մերձ շրջանների գրաւումը։

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

9 նոյեմբերի

Պետերբուրգ.—Արտաքին գործերի մինիստրութեան ունեցած տեղեկութիւնների համաձայն, հակառակ «Н. В.»-ի հաղորդածին, արևմտեան Պարսկաստանում թիւրքերի հեռանալը իրանց գրաւած տեղերից շարունակվում է անընդհատ։ Մօտիկ օրերս Բ. Դուռը երկրորդեց տեղական իշխանութիւններին իր նախկին հրամանը զօրքերը դուրս հանելու։ Խօյի վիճակի դատարկված տեղերում մտցված է պարսկական միլիցիա։

Մոսկվա.—Մոսկվայի բորսային կոմիտէտի հանգանակութիւնը յօգուտ բալկանեան սլաւօնների տուեց 30 հազար րուբլի։

—

Օդեսսա.—Ազատ նաւատորմի, «Վորօնէժ» և «Պետերբուրգ» շոգենաւերը կարգադրութիւն ստացան պատրաստվել մեկնելու Կ. Պոլիս դեսպանատան համար։ Պատրաստում են 5000 մարդու համար պաշար։

—

Վիեննա.—«Կոր. Բիւրօն» լիազօրված է յայտնել, որ Բօսնիայում և Հերցեգովինայում սկսված անկարգութիւնների լուրերը անհիմն են. սերբիական վերջին ցոյցերից յետոյ, որոնց մահմեդականները պատասխանեցին հայրենասիրական հակացոյցերով, ոչ մի ցոյց չէ եղել։

Կայսրը վերադարձաւ Բուդապեշտից և արքիդուքս Ֆրանց-Ֆէրդինանդի հետ մեկնեց որսի ծովային մինիստրի և կանցլերի ուղեկցութեամբ։

1913 թ. ելեւմուտը հաշւված է երեք միլիարդ։ Զինուորական ծախքերն են 726 միլիօն, ծովայինը 197 միլիօն։

Կօստէվիչի գործի դատավճիռը կարդացվեց վերջնական ձևով։

—

Պրագա.—Չեխական կուսակցութեան լիդէր նախկին մինիստր Ֆիդլէր ընտրողների ժողովում յայտնեց, որ բալկանեան դէպքերի հետ կապված են չեխերի յոյսերը. յաղթական բալկանեան դաշնակցութեան հաստատումը վերջ կը դնէ գերմանական շարժմանը դէպի Արևելք. Աւստրո-Ունգարիան պէտք է մոռանայ, որ նա գերմանական ղեկավար մեծ պետութիւն է, և պէտք է իր արտաքին քաղաքականութիւնը կառուցանել համապատասխան ներքին ստրուկտուրայի. գերմանական-մաջարական տիրապետութիւնը պէտք է վերջանայ։

—

Բուդապեշտ.—Աւստրիական պատգամաւորութիւնը ընդունեց զինուորական բիւջէն։ Վերջնական նիստում ֆինանսների մինիստրը յայտնեց կայսեր շնորհակալութիւնը։ Նախագահը այն

կարծիքը յայտնեց, որ թէև քաղաքական մթնոլորտում կուտակված սև ամպերը չեն ցրվել, բայց և այնպէս առերևանում է խաղաղութիւն հաստատելու յոյսը։

—

Մադրիդ.—Պատգամաւորների պալատում պահպանողականները, հարցապնդում ուղղելով Կանալէխասի սպանութեան մասին, պահանջեցին միջոցներ ձեռք առնել տէրրօրիստական ակտերը հաւանող պատգամաւորների դէմ։ Ընդհանուր յուզմունքի մէջ սօցիալիստների և հանրապետականների ներկայացուցիչները ժխտում են, թէ իրանց կուսակցութիւնները տէրրօրիստական ակտեր են քարոզում քաղաքական գործիչների դէմ, և դատապարտում են Կանալէխասի սպանութիւնը։

—

(Լրագիրներից)

«Temps»-ը հաղորդում է, որ Պետերբուրգի գերմանական դեսպան Պուրտալէսը արտաքին գործերի մինիստր Սազօնովին յայտնել է, ինչպէս այդ արեց 1909 թ. Բօսնիայի և Հերցէգովինայի գրաւման ժամանակ նախկին մինիստր Իզվօլսկիին, թէ Գերմանիան իր բոլոր ոյժերով կաջակցէ Աւստրիային, եթէ Ռուսաստանը զինուորական պաշտպանութիւն ցոյց տայ Սերբիային։ Սազօնովը դրան պատասխանել է, թէ Ռուսաստանը 1912 թ. բոլորովին այն չէ, ինչ որ 1909 թւի Ռուսաստանը։

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ՇԱՐԺՈՒՄ

Ուստր, 1 Նոյեմ. (Ն. տ.)

Թիւրքահայ բազմաչարչար ժողովրդին ներկայ տագնապալի օրերուն եղբայրական օգնութեան ձեռք կարկառելու և դիւանագիտական միջոցներով նորանոր արիւնահեղ ջարդերու առաջքն առնելու ավիւ առաջադրութեամբ շարժումներ սկսած են ծայր տալ հայաշատ ամեն գաղութներու մէջ։

Հայկական մասնակի կոտորածներու և աւարառութեանց դէմ բողոքի միտինգներ գրեթէ ամեն կողմ կազմուելէ ետք՝ այժմ շարժում մը սկսած է համաժողով մը գումարելու, ուր կարելի ըլլայ հաւաքական ոյժերով խորհելու և գծելու գործունէութեան ծրագիր մը, որ պարտադիր լինի ամերիկահայ գաղթականութեան համար։

Շարժումին նախաձեռնութիւնը ունեցին որ ամերիկահայոց ազգային կեդր. վարչութիւնն ստանձնէ—առ ի չգոյէ վիճակային օրինաւոր առաջնորդի—բայց վարչութիւնը նախամեծար համարեց թողուլ զայն Ուստրի միայուն յանձնախումբին, որուն կանդամակցի արդէն վարչութեան անդամներէն Արթէն ծ. վ. Վեհունի։

Այսպիսով գործը աւելի համազգային բնաւորութիւն կը ստանար և յաջողութեան տեսակէտով ալ մեծ արժէք կրնար ունենալ։

Ուստրի յանձնախումբը համաժողովին օրը ծրագրած է ամսոյս 22—24։ Ժողովատեղի որոշուած է Ուստրի ս. Փրկիչ եկեղեցին, որ լինելով կեդրոն հայ գաղթականութեան՝ ամեն դիւրութիւն ու յարմարութիւն ունի այդպիսի համաժողովի մը, որուն մասնակցիլ հրաւիրուած են Միացեալ-Պետութիւններու ու Կանադայի բոլոր կազմակերպութիւնները, առանց ոևէ յարանուանական ու կուսակցական խտրի։ Ասոնցմէ զատ հրաւիրուած են և՛ Ամերիկայի մէջ հրատարակուող բոլոր հայ թերթերու խմբագիրներն ու կարգ մը ականաւոր անձնաւորութիւններ։

Ամերիկահայ գաղթականութիւնը սկսած է լրջօրէն մտածել հայրենիքի իր հարազատ եղբայրներուն ներկայ դժնդակ կացութեան վրայ, որոնց գլխին վրայ կեցած է սարսափելի կոտորածներու ու թիւրքական անագորոյն վայրագութեանց մահասարսուռ ուրուականը։ Ամերիկահայը կը զգայ, թէ երբեմն այս ծանրակշիռ կացութեան մէջ պատասխանատուութեան մեծ բաժին մը կիյնայ իր ուսերուն վրայ, որ Ամերիկայի պէս ազատ ու սահմանադրական երկրի մը մէջ գտնուելով՝ կրնայ իր նիւթական ոյժին հետ տրամադրելի ընել նաև իր բարոյական ու մտաւորական ոյժը, հայ տագնապին ու տառապանքին չքացումին և մեղմացումին համար։ Պարտականութեան այս զգացումն է, որ մղած է հայ գաղութները հրապարակ բերելու հակայ շարժումներ, թիւրք կառավարութեան թոյլ ու անհոգ ընթացքը դատապարտող և միանգամայն հայ ցաւի ամոքումին համար գործնական միջոցներ հնարաւորելու ձգտող շարժումներ։

Ծրագրուած համաժողովին գործը վերոյիշեալ երկու կարևոր կէտերուն մէջ ամփոփուած պիտի ըլլայ, ուշադրութեան մեծագոյն մասը, ի հարկէ, երկրորդ խնդրոյն վրայ կեդրոնացնելով, որ ամենահրատապ հարցն է ներկայիս, քանի որ Բալկանի պատերազմին անխուսափելի արդիւնքն եղող միջազգային վեհաժողովի մը գումարման զրոյցները կը շրջին ամեն կողմ։

Համաժողովը կրնայ բրականապէս օգտակար հանդիսանալ իր ամբողջական կազմովը, եթէ հոն ներկայ գտնուողներ, մէկդի նետած իրենց կուսակցական ու անհատական մեծափառթամ փառասիրութիւններն ու ճղճիմ հաշիւները, հայրենիքի գերագոյն շահը մտածելու անկեղծ փափագովը տոգորուած ըլլան միայն։

Ներկայ բուէն այնպիսի ճգնաժամային ու օրհասական վիճակ է ստեղծեր մայր հայրենիքին համար, որ անոր շահերէն դուրս ուրիշ նպատակներ հետապնդել խսկայէս դաւաճանութիւն է։ Այդ դաւաճանութիւնը փորձողներ մենք կը կասկածինք թէ դժուար գտնուին։

Մաղաք Գ. Պէրպէրեան

ՆՇԱՆՆԵՐԸ ԵՐԵՒՈՒՄ ԵՆ

—

«Քաղաքակիրթ մարդկութեան համար մեծ արատ է ոճրագործ իշխանութեան գոյութիւնը»։ Այսպէս է եղրափակել իր մի խօսակցութիւնը յայտնի և մեծ քաղաքագէտ Գլադստօն օսմանեան կայսրութեան վերաբերմամբ, լաւ ըմբռնելով, ի մասնաւորի «համիդեան» արիւնոտ շրջանում, այդ յոռի և վատթար վարչութեան ներքին և արտաքին գործելակերպն՝ ի վնաս հպատակների անդորրութեան և յատկապէս յօգուտ հայաջինջ քաղաքականութեան։

Օսմանցիները, Միջին Ասիայից՝ Չինգիզ խանի հալածումներից փախստական եղող այդ տարրը, անցնելով Փոքր Ասիա՝ 600 տարի է, որ միշտ սրով ու հրով առաջ քշելով իրանց հօրդան՝ վանդալական աւերումներով միայն կարողացել են տիրել և անհաբեկել բնիկ կուլտուրական ազգերին։ Սկսած Օսմանից (Էրթօղրուլի որդին) մինչև սուլթան Համիդ՝ նոյն ուղղութիւնը, նոյն արիւնը և նոյն կոտորածը շարունակական մղձաւանջով նեղել է Փոքր Ասիայի և բալկանեան հողերը։ Իսկ «մեծ մարդասպան»—ինչպէս անուանել է Գլադստօնը Աբդուլ-Համիդին—տիրապետութեան շրջանում այդ աւերածութիւնն իր գագաթնակէտին հասաւ։ Եւ ի վերջ այդ բազմադարեան ոճրագործութեանց՝ անա այժմ՝ մեր օրով՝ տեսնում ենք քաջարի չերնօգօրցիների և բալկանեան ազգերի համերաշխ պանծալի յաղթանակները։

Թիւրք-իտալական պատերազմը վերջացաւ օսմանցիների խեղակերպ պարտութեամբ՝ տեղի տալով բալկանեան միացեալ քառեակ պետութիւնների հրատարակած պատերազմին՝ Բալկանեան թերակղզում. այստեղ էլ թիւրքերը ընկճվում են, այստեղ ամենի զօրանը զառագեղում ընկած գալարվում, տրորվում է. անօգուտ են ոստումները. հասել է վախճանն այն բարձր ամբարտաւանութեան, որ պիտի գահավիժի անկանգնելի կերպով։

Նշանները երեւում են...

Այն ինչ՝ յաղթական զօրքերը նուաճելով Եւրոպական Թիւրքիան փոխնում են Կ. Պոլսի սահմաններին, Արևելքում, Մեծ և Փոքր Հայոց սահմաններում, այլ կերպի անհաբեկումի ախուր տեսարանն է բացվում։ Այստեղ քրիստոնեայ տարրը, քիւրդ ու չէրքէզ, մօնղօլ ու ամբողջ ցեղերի նախկին անհաբեկումների ու կոտորածների ուրուականն է մտաբերում, որ մի գուցէ Բալկաններում գլուխը կորցրած թիւրք խուժանը իր հօրդան քշելով դէպ Ասիա՝ իր չար վրէժը լուծէ քրիստոնեայ հպատակներից։

Բալկաններում զօրաւորների՝ է հանդիպել իր խոփը քարին է խփվել, իսկ Հայաստանում՝ անզօրների, միշտ նահատակվող հայ քրիստոնեից, որոնց դեռ քրտինքով, դեռ աշխատանքով ապրել է տիրող ազգի ամբողջ ցեղը իր զարմով ու ղաւակներով։

Մենք թողնում ենք այդ բազմադիմի ոճրագործութիւնների իւրաքանչիւրն իր տեղում, որովհետև սխուր մտքերումները հաժամարած են, բայց ի մասնաւորի կը յիշենք Կովկասին մօտիկ Վասպուրականի (Վանայ) նահանգում այս օրերս տեղի ունեցած պարբերական հալածանքի, չարչարանքի և բազմաթիւ սպանութիւնների մասին, որ կատարում են թիւրքերի արբանեակ քիւրդերը իրանց շէխերի և փէշերների ղեկավարութեամբ։

Ով որ ուշադրութեամբ կարդացել է «Մշակի» վերջին համարները, Վանից ստացված ու հրատարակված նամակները, լի արդար ցասումով, նա խորապէս կըմբռնէ, որ տակաւին չեն անցել թիւրքական գազանացած կրքերը և տակաւին թիւրքական մղձաւանջը շրջապատել է հային ու Հայաստանը։ Մի կարգ սէյիդների ու Միր-Մէհների վրա աւելացել է և մի ինչ-որ Մամէ Կարճանի հարեան գաւառներում, և սրանք, թեւաբրված՝ այն մեծ ժանտագործ շէյխ Զէլալէդդինի որդի Սէյիդ-Ալիից, համագործակցելով սպանում են Աղթամարի թեմ. ուսուցիչ Ռափայէլ Երէցեանին, Հիրբիկ գիւղի Մարտիրոս քահանային և ուրիշ երեք թէ չորս ընկերներին։ Բարբարոսական այդ ոճիրները կատարելով չը բաւականացած, կտրում են Ռափայէլի լեզուն, փէշքէշ են տանում Սէյիդին, որովհետև այդ լեզուն է կշտամբել Սէյիդ-Ալին։

Ռափայէլի մահով թէև Վասպուրականի սակաւթիւ մտաւորականների շարքից պակասում է մի գործող անձնաւորութիւն ևս, սակայն փաստն այն է, որ քիւրդերն էլ, թիւրքերն էլ մի խմբով են զանգված, հայաջինջ տակտիկայով սկսել են իրանց գործելակերպը։

Այսպէս թէ այնպէս՝ Մեծ և Փոքր Հայք ներկայումս եթէ ոչ հանրային, գոնէ մասնակի պարբերական սպանութիւնների թատր են դարձել. Թիւրքերը և քիւրդերը բալկանացիների վրէժը հայերից են ուզում առնել՝ առանց մտածելու ապագայ պատասխանատուութեան մասին։ Եթէ անմիջական և կտրուկ միջոցները բացակայեն, 1895—96 թ. կոտորածի ուրուականը դարձեալ պիտի պատկերանայ մեր առաջ և իրականանայ։

Անա այսպիսի մի կառավարութեան համար է ասել մեծ քաղաքագէտը՝ «քաղաքակիրթ մարդկութեան համար մեծ արատ է ոճրագործ իշխանութեան գոյութիւնը»։

Արևմտեան կուլտուրան ծաւալ է ստացել Ծայրագոյն Արևելքում, իսկ ճապօնացիք և չինացիք վաղուց ընտելացել են այդ քաղաքակրթութեան և կուլտուրային։ Բայց Եւրոպայի քթի տակ, հինգ դարից աւելի գոյողացած թիւրքը մնաց միշտ նոյն թիւրքը, թըբրոզ, կոպիտ և վայրագ. Նա մնաց այն խաւար մթնոլորտում, որտեղ խտրականութիւնը քրիստոնեայի և իսլամի միջև մեծ վիհ է բաց արել։ Նա մնաց այն փակված խաւար շրջանակի մէջ, ուր լայնածաւալ պետութեան հպատակների համար, իր իսկ համար ազատութեան և փչացումի շղթաներ են դարբնվում։

Տեսնելով այս ամենը՝ համոզված պիտի լինենք, որ հիւանդ մարդու համար այլ ևս դեղ ու դարման և սպեղանի չեն օգնում։ Ուշ թէ անագան, եկել հասել է ժամանակը, որ օսմանեան կայսրութեան տունը պիտի վայելէ իր ցանած սերմերի արդիւնքը. ի զուր չը պէտք է անցնեն բազմադարեան հպատակների լացն ու կոծը, թափած արիւնը և անվերջ չարչարանքը։

Նշանները երեւում են։

Գ. Շէրենց

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՏՕՆԻ ԿԱՏԱՐՈՒՄԸ ԿԱՀԻՐԷՈՒՄ

—

Մեզ գրված մի նամակից տեղեկանում ենք, որ հոկտ. 13/26-ին, շաբաթ, Եգիպտոսի մայրաքաղաքում, Կահիրէում, տեղի է ունեցել շքեղ ու հանդիսաւոր երեկոյթ ի պատիւ հայ տառերի գիւտի 1500-ամեայ և հայ տպագրութեան 400-ամեայ կրկնակ յոբելեանների։

Հանդէսը բացվել է Մ. Պէշիկթաշլեանի յայտնի «Սլացայ ամպ մեզ» երգով, որ նուագել է օրկեստրը։ Ապա՝ Հայկ. Բարեգործական Ընդհ. Միութեան կենտր. վարչութեան քարտուղար Վ. Մալէզեան արտասանել է իր բացման խօսքը, որից յետոյ հանդիսականներին ցոյց են տուել սինեմատօգրաֆիական հետևեալ նկարները. հայ բնագրեր, ս. Սահակ և ս. Մեսրոպ, հայ թագաւորներ, թագուհիներ, իշխաններ, եկեղեցիներ, քանդակներ, հայկական դրամներ, հայ ձեռագրեր, նկարչութիւն, արքայական հրովարտակներ, հայ կաթողիկոսներ։

Երեկոյթի երկրորդ մասն սկսվել է Գամառ-Քաթիպայի «Արաքսի արտասուքը» երգով, որ նուագել է օրկեստրը։ Ապա Սուրէն Պարթևեան բանախօսել է՝ թեմա վերցնելով «Հայու ոգին»։ Այդ բանախօսութիւնից յետոյ հանդիսականներին ցոյց են տուել հետևեալ նկարները, դարձեալ սինեմատօգրաֆիայով. առաջին տպագրիչ Մեղապարտ Յակոբ, Աբգար, Սուլթան Շահ, հայ տպագրիչներ և իրանց տպած գրքերը, հայ-կաթոլիկ կաթողիկոս-պատրիարքներ, Մխիթար աբբահայր և իր յաջորդները։

Դրանից յետոյ սկսվել է երեկոյթի երրորդ մասը Րաֆֆիի «Ձայն տուր, ո՛վ ծովակ» երգով, որը երգել է տ. Օ. Վօլաէբը։

Ապա Տրդատ Նշանեան արտասանել է Պետ. Դուրեանի յայտնի «Տրտունջք» մենախօսութիւնը, որից յետոյ ամբիօն է բարձրացել հայ-բողոքական պատուելի Հ. Խանդամուր և օրվայ պատշաճ մի բանախօսութիւն արել։ Խանդամուրի ճառից յետոյ դարձեալ սինեմատօգրաֆի միջոցով ցոյց են տուել հանդիսականներին հետևեալ նկարները. հայ ամիրաներ, բարերարներ, պատուելիներ, ուսուցիչներ, գրագէտներ, խմբագիրներ և իրանց թերթերը, գիտուններ, բժիշկներ, հայ պատրիարքներ և հայ-բողոքական ազգապետներ։

Այնուհետև սկսվել է երեկոյթի չորրորդ և վերջին մասը Ց. Սեթեանի մի բանախօսութեամբ, որին հետևել է Ս. Փափազեանի յայտնի երգը՝ «Արիք Հայկազունք», որ նուագել է օրկեստրը։ Դրանից յետոյ սինեմատօգրաֆիական բաժնում ցոյց են տուել հասարակութեան հետևեալ նկարները. Թիւրքահայոց ազգ. սահմանադրութեան հիմնադիրներ, նկարիչներ և իրանց գործերը, դերասաններ և դերասանուհիներ, ճարտարապետներ, պետական պաշտօնատարներ, բարեգործ տիկիններ, զօրավարներ, հայկական տարազներ, հայրենի զանազան տեսարաններ։

Ապա երեկոյթը Տիրայր ծ. վարդ. Մարգարեան փակել է մի ճառով, որից յետոյ հասարակութիւնը գոհ սրտով հեռացել է Սինէմա-Վիօլէէ դահլիճից, ուր տրվել է այդ երեկոյթը։

Հանդիսականների թւում իրանց ներկայութեամբ աչքի են ընկել ինչպէս հայ, այնպէս և հայ-կաթոլիկ և հայ-բողոքական համայնքների պաշտօնական ներկայացուցիչները։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՍԱՅԱԹ-ՆՕՎԱ

—

Կոչ հայ ժողովրդին

Մի մեծ և հին պարտք կայ հայ ժողովրդի վրա, որը մոռացութեան է տրված և որը սակայն երբեք չէ մոռացվելու։ Ո՞վ չէ լսել անմահ ժողովրդական բանաստեղծ Սայաթ-Նօվայի անունը, ո՞վ չէ հիացել ու զմայլվել նրա հանճարեղ երգերից և ո՞վ կարող է ուրանալ նրա հսկայական ծառայութիւնը հայ ժողովրդական լիրիկ բանաստեղծութեան մէջ։

Աշուղներ, երգիչներ շատ են եղել, ինչպէս Շիրին, Սէյաղ, Քիչիկ-Նօվա, Միսկին-Բուրջի, Շամչի-Մելքոն, Թուրինջ, Աղբար-Ադամ, Գիւրջի-օղլան, Նաղգեղ, Լազաթ-օղլան, Գիւրջի-Նաւէ, Ջիվան և այլն և այլն։ Դեռ այսօր էլ կան Սկանդար-Նօվայի և Հավիրի նման երգիչներ, որոնք ունեն իրանց երկրպագուները ժողովրդի մէջ, սակայն Սայաթ-Նօվան նրանց մէջ այնպիսի մի աժդահա է, որի ստուերի մէջ բոլորեքեան գունատվում են։

Բայց այս անզուգական պօէտը մոռացված է։ Մոռացված է այն մտքով, որ նրա ոչ մահվան հարիւրամեակն է յարգված, ոչ երբեւիցէ նրա հոգեհանգիստն է կատարված և ոչ (ամօթ է խոստովանվել) նրա գերեզմանի վրա որևէ նշան դրված։

Ինչու է այդպէս։ Միթէ Սայաթ-Նօվան այնչափ ծառայութիւն չէ արած իր ազգին, որքան այն բարերարի տիտղոս ստացած հանգուցեալները, որոնք լոկ դրամի շնորհիւ առնուազն տարէնը մի անգամ երախտագէտ բազմութիւն են հաւաքում իրանց գերեզմանի վրա։

Եթէ մենք այն աստիճան պարտաճանաչ ենք, որ բարերարների ծառայութիւնը յարգում ենք և այն բարերարների, որոնք գումարներ են կտակել ազգին, բացառապէս իրանց մահից յետոյ, այսինքն երբ իրանց այլ ևս ոչ մի կոպէկ հարկաւոր չէ, ինչու Սայաթ-Նօվայի նման բանաստեղծական գանձ ընծայողը, այդ ժողովրդական գրականութեան փառքն ու պարծանքը անուշադրութեան մատնված պէտք է լինի։

Անա այստեղ կարելի է չափել մեր կուլտուրական զարգացումը։

Եկէք մաքրենք մեր մեղքերը, նամանաւանդ որ շատ հեշտ է այդ։ Եկէք մի մահարձան, թէկուզ մի տապանաքար դնենք նրա գերեզմանի վրա։ Հոգ չէ, թող այդ քարը լինի պարզ, էժանագին, միայն թէ լինի այդ իրագործված ժողովրդի կոպէկներով։

Հաւատացած եմ, որ այս կոչը կարդացող ամեն մի հայ թերթ և ուրախութեամբ կընդունի իւրաքանչիւրի լուման, որքան էլ աննշան լինի նա իր քանակութեամբ։

Հաւատացած եմ նոյնպէս, որ Սկանդար-Նօվա ու Հավիր երգիչները հրապարակ կը գան ու օրինակ կը տան ժողովրդին, ընծայելով իրանց սուղ միջոցներից մի քանի կոպէկ։ Նրանց կը հետևի ժողովրդի այն մասը, որի համար ազգային պարծանք է Սայաթ-Նօվան։

Թող ամեն մի անհատ նուիրէ այս նպատակի համար 5, 10 կոպէկ, թող ոչ ոք չը քաշվի փոքրիկ գումար տալուց։ Սև կոպէկներով կանգնեցված մահարձանը մեծ մարդու գերեզմանի վրա մեծ է լինելու։

Այս նշանաւոր աշուղը ծերունիների վկայութեամբ թաղված է Թիֆլիսի Կաթողիկէ ս. Աստուածածնի (ս. Գէորգ) եկեղեցու գլխաւոր մուտքի աջ կողմը պատի տակ։ Նա նահատակվեց այնտեղ պարսիկների ձեռքով, երբ Աղա-Մահմադ-խանը աւերեց Թիֆլիսը։

Գ. Բաշինջաղեան

ՄԻ ԱՅԼ ՀԱՅ ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐ ՊԵՏԱԿԱՆ ԴՈՒՄԱՅՈՒՄ

—

Աստրախան, 27 հոկտեմբերի

Վերջացան չորրորդ Պետական Դումայի պատգամաւորների ընտրութիւնները և Աստրախանը այս անգամ, չը նայելով ամբողջ Ռուսաստանում աջակողմեանների ունեցած աջողութեանը, տուեց փայլուն հետևանքներ։ Նախ՝ Աստրախանը այս անգամ ոչ մի հոգևորական պատգամաւոր չը տուեց. երկրորդ՝ ընտրված պատգամաւորները բոլորն էլ առաջադէմ կուսակցութեան մարդիկ են և երրորդ՝ ընտրված պատգամաւորներից մէկը հայ է։

Աստրախան քաղաքի կողմից ընտրվեց երրորդ Պետական Դումայի անդամ երդւ. հաւատարմատար Վինօգրադով, որը սահմանադիր-ռամկավարների կուսակցութեան է պատկանում և Աստրախանում այս կուսակցութեան հիմնադիրներից մէկն է համարվում։

Կալուածատէրերի կողմից ընտրվեց Սարգիս Յովհաննիսեան Ֆրանգուլեանը։ Ս. Ֆրանգուլեանը երկար տարիներ է, որ ծառայում է Աստրախանի քաղ. վարչութեան մէջ, որպէս վարչութեան անդամ, և իր ամբողջ հասարակական գործունէութեան ընթացքում յայտնի է որպէս անկաշառ, ազնիւ անձնաւորութիւն։ Նա ստացել է միջնակարգ կրթութիւն և անպայման առաջադէմ ուղղութեան է պատկանում։

Թէ քաղաքային վարչութիւնը, թէ ձայնաւորները, մանաւանդ հայերը, մի կողմից ուրախ լինելով նրա ընտրութեամբ, միւս կողմից էլ ցաւում են, որ քաղաքային վարչութիւնը կը զրկվի այդպիսի մի գործօն հմուտ և ազնիւ ծառայողից...

Ընտրված միւս երկու պատգամաւորներն էլ առաջադիմականներ են։

Ս. Ք. Ասլանեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

◆ Վերջերս Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը դիմել էր ներքին գործերի մինիստրութեան և խնդրել, որ վերականգնվի թեմական խորհուրդների հաստատութիւնը և թոյլատրվի թեմակալ առաջնորդների ընտրութիւնը ժողովրդի ներկայացուցիչների ձեռքով։ Այժմ, ինչպէս մենք իմացանք, կաթողիկոսի այդ միջնորդութեան այն պատասխանն է ստացվել, թէ՝ այդ ակտերը, ունենալով օրէնսդրական և ոչ վարչական բնաւորութիւն, մինիստրութիւնը անկարող է այդպիսի թոյլտուութիւն տալ և կաթողիկոսը այդ իրաւունքներին հետամուտ պէտք է լինի օրէնսդրական կարգով։

◆ Նոյեմբերի 18-ին Թիֆլիսի հայոց առաջնորդարանում կը սկսվեն Թիֆլիս քաղաքի և թեմի հայ պատուիրակների ժողովը, ուր ի միջի այլոց քննվելու է Ներսիսեան դպրոցի հոգաբարձութեան տեղեկագիրը և ընտրվելու է հոգաբարձական կազմի մի մասը։ Մինչև օրս յիշեալ գործունէութեան տեղեկագիրը դեռ ուղարկված չէ պատուիրակներին վաղօրօք ծանօթանալու համար։

◆ Ուրբաթ, նոյեմբերի 9-ին, Տ. Նազարեանի Գրական Սալօնում տեղի ունեցաւ նախորդ նիստի շարունակութիւնը, նախագահութեամբ Հ. Առաքելեանի։ Զրոյցներ եղան դարձեալ հայ տառերի գիւտի շուրջը։ Խօսեցին Ատրպետ, Դաշտենցեան, Ց. Սպէնդիարեան, Ա. Նազարբէկեան, Մ. Ջմշկեան և այլք։ Որոշվեց Գրական Սալօնի յաջորդ երեկոյթներից մէկում զրոյցի առարկայ դարձնել Ա. Նազարբէկեանի առաջարկը՝ քննել հայոց այբուբենի բարեփոխման հարցը։

◆ Վաղը Արտիստական թատրոնում Հայոց Դրամատիկական խումբը կը ներկայացնէ Ֆր. Կոպպէի «Թագի համար» պիէսը բալկանեան սլաւոնների կռանքից։

◆ Կ. Հ. Բ. Ընկ. խորհուրդը, կատարելով ընդհանուր ժողովի որոշումը Խուդադեան որբանոցի վերակազման մասին, վերջնականապէս քննութեան առաջարկեց հետևեալ վերափոխված բանաձևը. 1) Խուդադեան որբանոցը պանսիոնի վերածել, 2) ընդունել Թիֆլիսի և գաւառական քաղաքների երկդասեան ծխ. դպրոցներում աւարտած սանուհիներին և 3) այդ սանուհիներից պատրաստել դաստիարակչուհիներ, վարժուհիներ և մանկաբարձուհիներ այն հիմնարկութիւններում, որոնք գոյութիւն ունեն Թիֆլիսում։ Այդ առաջարկը մասնաժողովը միաձայն ընդունեց։ Գալով Խուդադեան որբանոցի ներկայ սանուհիներին, նրանք բոլորը պիտի մնան վերափոխված հիմնարկութեան մէջ մինչև աւարտումը իրանց ուսման։

◆ Մեզ հաղորդում են, որ շուշեցի Պօղոս Ց. Ղուկասեանը իր մօր և եղբայրների հետ միասին ցանկութիւն են յայտնել նուիրել Շուշու իրանց քարաշէն մեծ և ընդարձակ տունը տեղական Մարիինսկի օրիորդաց դպրոցին՝ վերջինս գիմնազիօնի վերածելու համար։

◆ Տեղեկութիւն է ստացված Պետերբուրգից, որ բնագէտների ու բժիշկների Թիֆլիսի համագումարին կից ցուցահանդէս հիմնելու համար յատկացված է 6000 րուբլի։ Ինչպէս յայտնի է, համագումարը տեղի կունենայ 1913 թ. յունիսին։

◆ Օգտվելով բամբակագործների համագումարի առիթով Թիֆլիս եկած կառավարական, զեմստվոյին և մասնաւոր գիւղատնտեսների ներկայութիւնից, մի քանի օր առաջ կայացաւ միացեալ խորհրդակցութիւն այդ գիւղատնտեսների մասնակցութեամբ։ Ցանկալի համարվեց մշտական կապ հաստատել մասնագէտների միջև և զանազան կենտրոններում կայացնել տեղական խորհրդակցութիւններ։

◆ Թիֆլիսի վաճառականների բանկի կանոնադրութիւնը հաստատվեց ֆինանսների մինիստրութիւնից։ Այսօր բորսային կոմիտէի շինութեան մէջ կը կայանայ բանկի կազմակերպչական կոմիտէի նիստը։

◆ Մեկնեց Թիֆլիսից հողային բարելաւումների բաժնի կառավարիչ ի. գ. խ. Մասալսկին։

◆ Մեզ հաղորդում են, որ Յովնանեան դպրոցի ուսուցիչ փիլիս. դոկտոր Մ. Խնդրկեան մտադիր է հրատարակել «Կրօնապատմական-փիլիսոփայական գրադարան» վերնագրով մի շարք գրքոյկներ՝ կրօնական, պատմական, փիլիսոփայական բովանդակութեամբ։ Նոյն բովանդակութեամբ դիտաւորութիւն կայ վերջերս Թիֆլիսում ընտրված յոբելեանական մասնաժողովի կողմից կազմակերպել մի շարք դասախօսութիւններ ի յիշատակ հայ տառերի գիւտի և հայ տպագրութեան յոբելեանի։

◆ Այսօր, ցերեկվայ ժամը 11-ին, տեղի է ունենալու քաղաքային Ալէքսանդրեան հիւանդանոցի և ամբուլատօրիայի նոր շինութեան օրհնութիւնը։ Այդ շինութիւնը գտնվում է Վելիկոկնեաժէսկայա փողոցում № 109.

◆ 1913 թ. յունիսին Թիֆլիսում կայանալիք բժիշկների ու բնագէտների համագումարին մասնակցելու է նաև Կովկասեան Բժշկական Ընկերութիւնը ներկայացնելով այն ամենը, ինչ որ կապ ունի բժշկութեան հետ։

◆ Անա 15 տարի է, ինչ Թիֆլիսում գոյութիւն ունի երեխաների խնամատար ընկերու-

կու վաշտ Թիւրքեր յարձակման դիմեցին բուլղարական դիրքերի դէմ Չաթալջայի գծի վրա, բայց ցիրուցան եղան խոշոր կորուստներով. Չաթալջայի դիրքի միացած կէտերում կռիւներ չեն եղել։ Երէկ գիշեր ու այսօր Թիւրքերը ապարդիւն ռմբակոծում էին խոշոր թնդանօթներից Ադրիանուպոլսի տակի խրամները։

Ադրիանուպոլսից փախած թիւրք զինուորները պատմում են, որ բերդապահ զօրքի դրութիւնը անյուսալի է, պաշարեղէնը սպառվել է, զինուորները ստանում են մի կտոր հաց երեք օրվայ համար. հիւանդանոցները և մասնաւոր տները լի են վիրաւորներով։

Վեցերորդ զօրաբանակի հրամանատարը տեղեկացնում է, որ բժիշկները երևան հանեցին, որ վէրքերը դումդում գնդակներից է։

Կըրք-Քիլիսէում գտնվող զինուորական կցորդները վերադարձան Հին Զագոր։

—

Բէլգրադ.—Պրիզրէն մեկնեցին հիւպատոսական միջադէպը քննելու համար աւստրիական հիւպատոսական գործակալ Էդլին և արտաքին գործերի մինիստրութեան քարտուղար սերբ պատգամաւոր Բակիչը։

—

Բէլգրադ.—Սերբիական առաջիկայ փոխառութեան մասին տարածված լուրերը սխալ են։

Մահմեդական տօնի առիթով զօրահրամանատարը Պրիզրէն ուղարկեց իր ադիւտանտին՝ շնորհաւորելու մուֆտիին և թիւրք նօթաբլներին։ Այդ քայլը մահմեդականների վրա թողեց խոր տպաւորութիւն։

—

Բէլգրադ.—Բէնայի մօտ տեղի ունեցած կռւում սպանվեց Ֆէդհի փաշան, որ տասն տարի Թիւրքաց դեսպան էր Բէլգրադում։

Սերբիական զօրքերը առանց կռւի գրաւեցին Օխրիդան։

—

Բէլգրադ.—Պետր թագաւորը հանդէսով մտաւ քաղաք։ Կայարանում դրված էր պատուաւոր պահակախումբ։ Դիմաւորեցին իշխանուհի Ելենա Պետրովնան, պրինց Պավէլը, ռուսաց, բուլղարական և յունաց դեսպանները, բոլոր մինիստրները։ Անհագին ամբոխը ողջունեց թագաւորին տաճար գնալու ժամանակ, ուր կատարվեց հանդիսաւոր մաղթանք։ Եկեղեցուց թագաւորը գնաց պալատ և երկու անգամ երևաց պատշգամբում ցնծագին ողջունող ամբոխի առաջ։ Ժողովուրդն անուանում է նրան մեծ թագաւոր։

Կայացաւ շքեղ ժողովրդական երթ, որ պալատի առաջ ցոյց սարքեց։ Թագաւորը ելաւ պատշգամբ։ Յայտնի գործիչ Մարկօ Վուլէտիչը ընդգացված ճառով ողջունեց թագաւորին, որ շնորհակալութիւն յայտնեց և ասաց. «Սերբիան, չը նայած տարած յաղթութիւններին, դեռ ևս իր նպատակը չէ վերջացրել»։ Յետոյ երթը դիմեց դէպի ռուսական դեսպանատուն, ուր ամբոխը երգեց ռուսական օրհներգը՝ «Կեցցէ ռուսական Ցարը, կեցցէ եղբայրական ռուս ժողովուրդը, կեցցէ Ցարի ներկայացուցիչ դեսպան Հարտվիգը» աղաղակներով։ Համակրական ցոյցեր տեղի ունեցան նաև բուլղարական և յունական միսսիաների առաջ։

—

Ուսկիւբ.—Պետր թագաւորը ազգաբնակութեան ցնծագին բացագանչութիւններով մեկնեց Բէլգրադ։

Բէնայի կռւի մէջ սպանվեց Ուսկիւբի 7-րդ զօրաբանակի նախկին հրամանատար Ֆէդհի փաշան։

—

Բէլգրադ.—Բերին 900 վիրաւորների։

—

Զագրէբ.—Մի քանի հարիւր խորվատ ու սերբ ուսանողներ Վիէննայից, Գրակօվից և Պրագայից դիմեցին Ցուվային մի բաց նամակով, պահանջելով ի նկատի ունենալով Բալկաններում կատարվող դէպքերը՝ հրաժարական տալ, որովհետև ժամանակը հասել է սահմանադրութիւն ու ազատութիւն մտցնել Խորվաթիայում։

—

Աթէնք.—Յունաց նաւատորմը կալանաւորեց գերմանական մի նաւի Դարդանէլի մօտ և ուղարկեց նրան Պիրէյ քննութեան համար։

Յունաց հեծելազօրը հետապնդում է Թիւրքերին։ Կռւից յետոյ նա Պիսոտէրի Դէֆիլէում բռնեց 20 թնդանօթ ու մեծ քանակութեամբ ռազմամթերք։

Ցորդ անձրևներ են։ Չինախտը փոթորիկ է։ Թիւրքերին հալածելը շարունակվում է։

—

Աթէնք.—Շատ մահմեդական պաշտօնեաներ Սալոնիկից՝ առաջարկեցին իրանց ծառայութիւնները. յունաց կառավարութիւնը խնդրագրեր ընդունում է բոլոր ազգութիւնների անձերից արքունի պաշտօնների համար։

—

Սալոնիկ.—Արևմտեան կուսաքեմում յոյները վճռական յաղթութիւն տարան Կաեարի մօտերը։ Թիւրքերը կորցրին 1200 սպանված ու վիրաւոր, 500 գերի։

Բիթօլի վիլայէթում թիւրք զօրքերը շրջապատված են սերբերից հիւսիսային կողմից, յոյներից՝ արևելեան ու հարաւային կողմից։

Արշիպելագի կղզիներ Իմբրոսը, Թասօս և Սամօտրակին գրաւված են յոյներից։ Ազգաբնակութիւնը ներկայացուցիչներ է ընտրել Աթէնք ուղարկելու և խնդրելու կառավարութիւնից գրաւել կղզիները։

—

Աթէնք.—Եգէյեան նաւատորմի ռազմանաւերը Այվալըք նաւահանգստում (Փոքր Ասիա) ականներով ջրասոյզ արին թիւրքական մի նաւ։

—

Աթէնք—Թագաւորը գահաժառանգ պրինցին շնորհեց իսկական գեներալի աստիճան ներկայ պատերազմում հայրենիքին ցոյց տուած ծառայութիւնների համար։

—

Սալոնիկ.—Հեղինէ թագուհու նախագահութեամբ կազմվեց մասնաժողով թիւրք փախստականներին օգնելու համար։ Ամեն օր գալիս են գնացքներ լի վիրաւորներով։

—

Կ. Պոլիս.—Ալբանական գահի թեկնածու այստեղ անուանում են սուլթանի հօրեղբօր որդի պրինց Աբդիւլ-Մէջիտին։

Լուրերի համաձայն՝ Գերմանիան Թիւրքիային տուել է 2 միլիօն ֆունտ պետական գանձատան ապահովութեամբ։

Ժամանակաւորապէս արգելվեց առևտրական նաւերին անցնել Դարդանելով։ «Րէշիդ-փաշա» նաւը վերածվեց հիւանդանոցի։

—

Կ. Պոլիս.—«Համիդիէ» յածանաւը Սև ծովից բերվեց երկու օժանդակ նաւերի օգնութեամբ և դրվեց Ոսկեղջիւրի նաւահանգիստը։ Յածանաւը ստացել է լուրջ վնասուածքներ։ Նոյնպէս վնասվել է «Մէսուտիէ» զրահանաւը։

Թիւրքաց զօրքերը ամրացնում են Ենի-քիօյը Դէրկօսից 8 կիլօմետր դէպի արևելք իբրև դիմադրութեան կէտ։ Նահանջումը հաւանական է։

Նոյեմբերի 9-ին ամբողջ օրը շարունակվեց հրացանաձգութիւն Դէրկօս լճի շուրջը։ Դիրքերի կենտրոնում եղաւ թնդանօթաձգութիւն։ Հետևանքները յայտնի չեն։ Երէկ ամեն ինչ հանգիստ էր. միայն լսելի էր եզակի թնդանօթաձգութիւն մեծ ընդմիջումներով։

Վիրաւորված Մուխտար-Մահմուդ փաշան պնդում է, թէ բուլղարները կռւի սկզբից Չաթալջայի մօտ սոսկ հետախուզական գործողութիւններ են կատարել. նրանց նահանջը՝ պատերազմական խորամանկութիւն է, որպէս զի թիւրքերին ստիպեն դուրս գալ իրանց դիրքերից։

Յամառ կերպով խօսում են, թէ Դարդանէլի նեղուցի ափերին կռիւներ են տեղի ունենում։ Յոյները, սերբերը և բուլղարները ռմբակոծում են Գալիպոլին։

Հալէպից ստացվեց օգնական գնդերի վերաբերութեամբ տեղեկութիւն ստացվեց, թէ զօրաժողովի կանչված պահեստիներին հարկ եղաւ արձակել, որովհետև նրանք սկսեցին կողոպտել քաղաքի շրջակայքը, նաև ռազմական պիտոյքների ու ուտելիքի պակասութեան պատճառով։ Ուղարկվել են սոսկ 15,000 նիզամներ։

Չաթալջայի մօտ լուրջ ընդհարումներ չեն եղել։

Խոլերան շարունակվում է զօրքի ու քաղաքի մէջ։ Քաղաքում ընդամենը հիւանդացել են 488, որոնցից 244 վերջացաւ մահով։ Մինչև օրս զօրքը կորցրել է 20,000 զինուոր խոլերայից։ Վերջին օրերս համաճարակը սաստ թուլանում է։ Խոլերայով ու տիֆով հիւանդները Սան-Ստեֆանօյում առանց բժշկական օգնութեան են։ Այսօր քաղաքում հիւանդացան 60 մարդ, որոնցից մեռան 20։

—

Բեռլին.—Երէկ եկաւ աւստրո-ունգարական գեներալ շտաբի կառավարիչ Շէմուա։ Պաշտօնական աղբիւրից հաղորդում են, որ գալուստը հանդիսանում է սովորական տարիների նման այցելութիւն. արքիդուքսի գալստեան հետ զուգադիպվելը՝ սոսկ պատահական է։ Շէմուան արքիդուքսի հետ չէ տեսնվել և կայսրից էլ ունկնդրութեան չէ ընդունվել։

Տեղիս շրջաններում կարծում են, որ քաղաքական դրութիւնը չէ վատթարացել, Աւստրիայի և Սերբիայի յարաբերութիւնները դառնում են աւելի պակաս լարված՝ շնորհիւ Աւստրիայի չափազանց զգոյշ գործելակերպի. լրագիրների այն տեղեկութիւնը, թէ Աւստրիան հարցրել է Ռուսաստանից ռուսական զօրքերի տեղափոխութիւնների մասին, չարամիտ յերիւրանք է։ Դիպլօմատները քննում են սերբիական պահանջների հարցը։ Մտքերի փոխանակութիւնը պահանջում է ժամանակ, բայց կարելի է յուսալ, որ աւստրո-սերբիական վէճը և Բուլղարիայի ու Ռումինիայի բանակցութիւնները կը վերջանան նպաստաւոր կերպով։

—

Բեռլին.—Այստեղ ոչինչ յայտնի չէ, թէ իբր երէկ Թիւրքաց դեսպանը ընդունվել է կայսրից։

—

(Լրագիրներից)

Վիէննայում լուր է ստացվել, որ Մօնաստիրի մեծ կռւում ծանր վիրաւորվել է սերբիական գահաժառանգ Արսէնի Կարագէօրգիեվիչը։

Կ. Պոլսից հեռագրում են, որ հրէաների գլխաւոր րաբբին դիմել է դեսպաններին մի յայտարարութեամբ, թէ Սալոնիկում յոյները գազանութիւններ են գործ դնում տեղական հրէաների վրա. րաբբին անհրաժեշտ է գտնում, որպէս զի մեծ պետութիւնները պահանջեն յոյն զօրքերից հեռանալ Սալոնիկից։

—

Ադրիանուպոլսի բոլոր գլխաւոր բարձունքները գտնվում են սերբ-բուլղարական զօրաբանակի ձեռքին։ Ադրիանուպոլսի մօտ սկսվել է վճռական ճակատամարտ։

—

Ֆրանց-Յովսէփ կայսրն ամեն օր ընդունում է Բերխտոլդին և զինուորական մինիստրին։ Աւստրիան եռանդով սպառազինվում է։ Տրիէստ ռազմի նաւատորմ է ուղարկված։ 8 գունդ շտապով դիմել են Բօսնիա և Դալմացիա։ Սէրաէվօյում զօրանոցները լեփ լեցուն են և զօրքերը տեղաւորվել են դպրոցներում։ Վիէննայից ամեն օր 5 վագօն են ուղարկվում զօրքերով Գալիցիա։

—

Աւստրիական լրագիրները մի կատաղի արշաւանք են սկսել Ռուսաստանի դէմ։ «Zeit»-ի ասելով Աւստրիայի հակառակորդը ոչ թէ Բէլգրադն է, այլ Պետերբուրգը։ Աւստրո-ռուսական յարաբերութիւնները օրէ-ցօր ստանում են լարված բնաւորութիւն։

—

Ֆրանսիական և անգլիական թղթակիցներ եկել են Բէլգրադ, հաստատ տեղեկութիւն ունենալով, որ սերբ-աւստրիական պատերազմը վաղվայ հարց է։

—

Մօնաստիրի կռւից յետոյ սերբերի ձեռքն ընկած պատերազմական աւարը (100,000 հրացան, 18 վագօն ռազմամթերք) գնահատվում է 50 միլիօն ֆրանկ։

—

Չը նայած Աւստրիայի դէմ ձեռնարկած ակներև պատերազմական պատրաստութիւններին, սերբիական կառավարութիւնը պաշտօնապէս հերքում է սերբիական զօրքերի բօսնիական սահմանում կենտրոնացնելու տեղեկութիւնները։

—

Վիէննայից հեռագրում են, որ բոլոր մեծ պետութիւնների դեսպանները յայտնեցին աւստրիական կառավարութեան, որ նրանք պարսաւում են Սերբիայի վարմունքը և տեսնում են նրա կողմից խախտում միջազգային իրաւունքի։

—

Ամեն բոպէ սպասվում է, որ Աւստրիան ուլտիմատում կուղարկէ Սերբիային։ Աւստրիական զօրքերի ընդհանուր հրամանատար մասնանշված Գիզէնգօրֆը հեռագրով կանչվել է Վիէննա։

—

Պետերբուրգում հեռագիր է ստացվել, որ Կ. Պոլսի ռուսաց դեսպանի պահանջով Օդեսսայից ուղարկվում են երկու շոգենաւ զօրքերով։

—

Պետերբուրգ կանչվեց բալկանեան պատերազմի առիթով Պարիզի ռուսաց դեսպան Իզվօլսկին։

—

Բալկանեան պետութիւնները վճռեցին մտնել Կ. Պոլիս՝ չը նայած խոլերային։

—

Եթէ Սերբիան ձգձգէ իր պատասխանը Աւստրիայի ուլտիմատումի դէմ, Աւստրիան անխօս սկսելու է պատերազմական գործողութիւններ։

—

Աւստրիան մեծ քանակութեամբ զօրքեր է կենտրոնացնում նաև ռուսական սահմանների մօտ։

—

Գերմանացիք միլիօն ֆրանկի փոխառութիւն տուին Թիւրքիային։

ՄԵՐՁԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ԴԷՊՔԵՐԸ

(ԼՐԱԲԵՐԻ ՄԸ ՅՈՒՇԱՏԵՏՐԸ)

—

(Սեփական Թղթակցից)

Ս.-Ստեֆանօ, 30 հոկտեմբեր

◆ Կ. Պոլսոյ ապահովութեան համար կառավարութիւնը կազմեց յանձնաժողով մը, բաղկացեալ Կ. Պոլսոյ զինուորական կառավարիչէն, Պերայի կառավարիչէն և Կ. Պոլսոյ ոստիկանութեան ընդհ. տնօրէնէն։ Ներքին գործերու մինիստրը կը վարէ նախագահութիւնը այդ յանձնաժողովին։

◆ Միջնորդութեան համար բանակցութիւններ պաշտօնապէս կը հաղորդուին մամուլին։ Այսօր տեղական բոլոր թերթերը այս մասին ընդարձակ տեսութիւններ ունին։ Պետութիւնք միջնորդութեան համար ուզած են գիտնալ Թիւրքիոյ պայմանները։ Այդ պայմանները հասկնալու պաշտօնը տրուած է Ֆրանսայի։ Բոմպառ այսօր Բ. Դուռ գալով այս հարցումը ըրաւ Նորատունկեան էֆ.-ի, որ մինիստրներու խորհուրդի որոշումով սա պատասխանը տուաւ դեսպանին. «Բնական է, որ օսմ. կառավարութիւնը որոշակի պայմաններ չառաջարկէ։ Բալկանեան պետութիւնք նախապէս ծանուցագրով մը հաղորդեցին իրենց պահանջումները, բայց որովհետև կացութիւնը այժմ փոխուեցաւ, կըսուի թէ բալկանեան պետութեանց պահանջումներն ալ փոխուեր են։ Հետևաբար օսմ. կառավարութիւնը հարկ կը համարի գիտնալ, թէ բալկանեան դաշնակից պետութիւնք այժմ ինչ պայմաններով կը հաւանին հաշտութիւնը կնքել, որպէսզի ինքն ալ իր պայմանները մէջտեղ դնէ»։

◆ Կըսուի, թէ բալկանեան պետութեանց կողմէ բանակցելու պաշտօն տրուած է Կ. Պոլսոյ ռուս դեսպան Գիրսի, որուն այցելեց այս գիշեր Նորատունկեան էֆ. տարաժամ մէկ պահ մը ($9\frac{1}{2}$ ժ. գիշերուան)։

◆ Դեսպանները և մինիստրները դարձեալ այսօր գումարուեցան։

◆ Հեռագրական և թղթատարական մինիստր Միւղիրիս բէյ երէկ Ռումանիոյ ճամբով Պարիզ մեկնեցաւ։ Կըսուի, թէ Պետերբուրգի մէջ հաշտութեան նախաշաւիղ պայմաններուն վրայ բանակցելու պաշտօն ունի։ Ասկէ կը հասկցուի, թէ Թիւրքիա միջնորդներու միջոցաւ բանակցելէն նախապատիւ կը համարէ ուղղակի բանակցիլ բալկանեան պետութեանց հետ։

◆ Հիւսէին Ջահիդ բէյ, «Թանին»-ի տէրը, Եւրոպա մեկնեցաւ։ Ահմէդ Րիզա աւելի առաջ մեկնած էր։

31 հոկտեմբեր

◆ Արտաքին գործերու մինիստր Նորատունկեան էֆ. այսօր կրկին տեսակցեցաւ ռուս դեսպանին հետ։

◆ Մինիստրներու խորհուրդը կրկին գումարուեցաւ։ Կըսուի, թէ միջնորդութիւնը, զոր եւրոպական կառավարութիւնները կը գործադրեն, պիտի յաջողի։

◆ Բուլղար պաշտօնեաներէն Պոպօվ, որ ռուս դեսպանատունը կը մնար՝ բուլղարահպատակներու գործերը մատակարարելու համար, Քեամիլ-փաշայի այցելած և բանակցած է, կըսուի։

◆ Բուլղարները գրաւած են Ռոդօստօն և Սիլիվրին։

Հայորդի

ՊՐԻՆՑ ՍԱԲԱՀԷԴԴԻՆԻ ԲԱՑ-ՈՒՂԵՐՁԸ ՍՈՒԼԹԱՆ ՄԷՀՄԷԴ Ե-ԻՆ

—

Պրինց Սաբահէդդինի հետևեալ բաց-ուղերձը, որ լոյս է տեսել Կ. Պոլսի թերթերում հոկտ. 31-ին, առաջ ենք բերում, քաղելով «Արևելք» լրագրից։

Վեհափառ տէր.

Վստահ եմ, որ ներկայ մթին վայրկեանին մէջ, երբ ձեր մայրաքաղաքն և թերևս մեր գոյութիւնը սպառնալիքի տակ են, թոյլ պիտի տաք, որ աղերսանքի անկեղծ ձայնս բարձրացնեմ դէպի ձեր կայսերական վեհափառութեան բարձր գահը և թէ ձեր վեհափառութեան խիղճը պիտի հաստատէ օրինաւորութիւնը այս աղերսիս, որ խիղճէս կը բղխի։

Ներկայ րոպէիս, ձեր բանակը սաստկօրէն կը կարօտի հոգիի մը. այդ հոգին առայժմ միայն դուք էք, վեհափառ տէր։ Վերջնական հաստատակամութեամբ մը քալեցէք դէպի պատերազմի դաշտը, միասին առնելով բոլոր անդամները կայսերական ընտանիքին՝ Ալ-Օսմանի հարստութեան, որ 600 տարիէ ի վեր Թիւրքիոյ քաղաքական ճակատագիրը կը վարէ։ Օսմանցի փադիշահը եթէ իր զօրքին հետ մէկտեղ «Կամ յաղթութիւն, կամ մահ» ըսէ բաղդին, թերևս այդ ընթացքը ամբողջովին փոխէ պատերազմին ճակատագիրը, թերևս յաջողութեան հաւանականութիւնը հասցնէ իր ամենաբարձր աստիճանին։ Բայց այն պահուն, երբ վերջին զոհողութիւնը կը կատարուի, ճշմարտութիւն մը կայ, զոր այլևս անհրաժեշտ է ընդունիլ ու հաստատել։

Վեհափառ տէր. որքան ալ դառն ըլլայ այս ճշմարտութիւնը, խոստովանինք որ մեր մեծագոյն թշնամին ո՛չ Իտալիան է, ո՛չ Բալկանը և ո՛չ ալ Եւրոպան, այլ մենք ենք, մենք։ Որովհետև՝

Չարիքին բուն կեդրոնն է՝ մեր անհատական կեանքին մէջ անգործութիւնը, որ մոխիրի կը վերածէ յառաջդիմութեան ոգին ու հոգին էութիւնը կազմող անհատականութիւնը. իսկ մեր հասարակական կեանքին մէջ՝ կեդրոնացումն է որ գերեզման կիջեցնէ թէ հայրենիքը և թէ նոյն ինքն կեդրոնը...։ Թիւրքիան այժմ չի սպաննուիր, այլ ինքնասպան կըլլայ։

Խալիֆա, ձեր ճշմարտագէտ վեհափառութեան առջև առաջին անգամ ըլլալով կը համարձակիմ պաշտպանել այս ընկերային դատը՝ զոր յանուն հայրենիքի փրկութեան շահելու համար կաշխատինք տարիներէ ի վեր ու կը ջանանք ապացուցանել, թէ մինչև որ գոհացում չտանք դարուս և հայրենիքի բոլոր մասերուն էն ստիպողական և օրինաւոր պահանջներուն, մենք ոչ մէկ տեղի մէջ, կառավարական ոևէ ձևով, կեանքի իրաւունք չպիտի ունենանք։ Սակայն աղէտ, դժբաղդութիւն, ամօթներ... պատուհասներէն և ոչ մէկը մեզ զգաստացուց, ճշմարտութիւնը միշտ մերժուեցաւ և ուրացուեցաւ։ Մինչդեռ՝ եթէ նոյնքան գիտական որքան գործնական այս ընկերային սկզբունքը կիրարկուէր. եթէ մեր անհատական կեանքը ստեղծէր նախաձեռնութիւն, անհատական անկախութիւն ու արդիւնաբերութիւն, մէկ բառով՝ ընկերային ընդունակութիւն. եթէ մեր վարչական կեանքը ոչ թէ ցեղային, այլ ինչպէս վաղուց ի վեր պաշտպանած ենք, տեղական ապակեդրոնացումով մը՝ կեդրոնի և գաւառներու պահանջներուն բաւարարութիւն տար. եթէ մեր զինուորական կեանքը պատերազմի վաղուան պահանջներն ալ նկատի առնէր ու իր յարձակողական ոյժը ամեն տեսակէտով աւելցնէր. եթէ մեր արտաքին քաղաքականութիւնը ամեն բանէ առաջ դրացիական շահերուն հետ ներդաշնակ ուղղութիւն մը հետապնդէր,—ամեն անոնք որ այսօր չորս կողմէն մեզ շրջապատելով մեր փճացման կաշխատին, մեր ազգային արժանապատուութեան հետ կը խաղան, ինչպէս ցնցոտիի հետ, պիտի հարկադրուէին մեզի մօտենալ յարգանքով, մեզի դէմ խըմբուող այս չարագուշակ զինակցութիւնը պիտի կազմուէր ի նպաստ մեզի և ձեր վեհափառութեան նախագահութեան տակ։ Արևմտեան աշխարհի քաղաքական երկու մեծ խմբակցութիւններուն վրայ պիտի աւելնար Մօտաւոր Արևելքի երրորդ խմբակցութիւնը, խաղաղութեան և յառաջդիմութեան էն թանկագին մէկ ազդակը։ Մենք չուզեցինք քալել փրկութեան այս միակ ճամբէն ու անոր համար է որ օսմանեան Եւրոպայէն հրաժեշտ կուտանք ամօթով և եղերականօրէն։ Սակայն այս հրաժեշտին չհամակերպինք առանց դիմելու վերջին միջոցին, առանց խնայելու վերջին զոհողութիւնը։

Միայն թէ, վեհափառ տէր, էն արդիւնաւոր զոհողութիւնները անոնք են, որ ամենէն աւելի իրաւացի են։ Հոն, ուր ճշմարտութեան դէմ թշնամանք կայ, իրաւունք չի մնար։ Ուստի, գէթ խղճովին ընդունինք իրաւացիութիւնը Աստուծոյ ստեղծած այս ընկերային օրէնքներուն և այն յաւիտենական ճշմարտութիւններուն, որոնց վրայ կը յենու մեր հայրենիքին դատը։ Եթէ ապաւինինք Աստուծոյ յաւիտենական շնորհներուն, գիտակցութեամբ մը որ պէտք է մեծնայ աղէտին մեծութեան համեմատութեամբ, և եթէ մեր արժանապատուութիւնը և ազգն փրկելու հաստատակամութիւնը ունենանք, կասկած չկայ որ ձեր սիրելի հայրենիքին վրայ դարձեալ պիտի պարզուի յոյսի և կեանքի երկինք մը։

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

10 և 11 նոյեմբերի

Օդեսսա.—Քաղ. դուման 4000 ր. յատկացրեց չորս պատերազմող պետութիւնների Կարմիր Խաչին։

Լոնդոն.—Ասկվիտը Գոտինհէմում արտասանած ճառի մէջ ասաց. «Անգլիայի և մեծ պետութիւնների դիրքը պատերազմի նկատմամբ չէ փոխվել։ Մենք հոգում ենք, որպէսզի դադարեցնենք յետագայ արիւնհեղութիւնը և սահմանափակենք հնարաւոր միջադէպերի դաշտը։ Մեծ պետութիւնները միասին այդ նպատակին են ձգտում»։

—

Կահիրէ.—Յունաց դեսպանը բողոքեց յունաց թագաւորի և բուլղարական արքայի վերաբերմամբ մահմեդական լրագիրներում վիրաւորական յօդուածներ լոյս տեսնելուն դէմ։

—

Կ. Պոլիս. — Դարդանէլով անցնելը վերահաստատվեց։

Եկաւ իտալական «Բօսնիա» յածանաւով իտալական դեսպանը։

—

Վիէննա.—«Կոր. Բիւրօն» հաղորդում է. «Արտասահմանեան լրագիրների տարածած տեղեկութիւնները Աւստրօ-Ունգարիայի ընդարձակ պատերազմական պատրաստութիւնների մասին՝ շատ են չափազանցված. իրողութիւնն այն է, որ առանձին զօրամասերի կազմը լրացվում է սովորական խաղաղ ժամանակի պահանջով միայն, ուրեմն սոսկ նախազգուշացման միջոցներ։ Զօրաժողովի լուրերը միանգամայն անհիմն են»։

Սերբերը մաղթանք կատարեցին սերբ զօրքերի յաղթութիւնների առիթով։ Այդ հանգամանքից 150 հարաւսլաւօնական ուսանողներ փորձեցին ցոյց կազմել Կերտնէր-Շտրասէի վրա և ոստիկանութիւն տեսնելով հրաժարվեցին ցրվել։ Կալանաւորվեցին 15 մարդ։

Լրագիրները, քննելով Ունգարիայի պատերազմական ձեռնարկութիւնների

մասին տեղեկութիւններ տալու արգելքը՝ յիշեցնում են, որ Աւստրիայում նոյնպէս գոյութիւն ունեն նման օրինագծեր։

—

Սալոնիկ.—Ցոյտնի յոյն քաղաքացիների նախաձեռնութեամբ կազմվեց մասնաժողով հրէաներից, յոյներից, բոլգարներից և թիւրքերից, զանազան համայնքների շահերը քննելու և այդ մասին յունաց իշխանութիւններին զեկուցագրեր ներկայացնելու համար։

Լուրերի համաձայն՝ Մակեդոնիայի ներսում նորից երևացել են բաշիբոզուկների հրոսակախմբեր, որոնց մասնակցում են շատ նախկին թիւրք զինուորներ։

—

Կահիրէ.—Քրիստոնէական համայնքների հոգևորականութիւնը լորդ Կիտչենէրի առաջ միջնորդութիւն յարուցեց արգելելու ներկայացնել արաբական թատրոնում հակա-քրիստոնէական պիէսներ։

Էսնէից (Վերին Եգիպտոս) հաղորդում են, որ տեղացիների ամբոխը յարձակվեց և վիրաւորեց երեք անգլիացի ճանապարհորդ օֆիցէրների։

—

Ուրմիա.—Վիճելի շրջանից թիւրքերի հեռանալուց յետոյ Ուշնում և Գերգիւում և Արագինում պարսկական մաքսատները վերսկսեցին իրանց գործողութիւնները։

—

Ցէտինիէ.—«Գլաս Ցրնօգորցա» գրում է. «Ալբանիան, որ չունի սեփական պատմութիւն ու գրականութիւն և ընդհանուր լեզու, կուում է Թիւրքիայի կողմը, ուստի և պէտք է բաժանէ Թիւրքիայի բաղդը»։

—

Վիեննա.— «Նէյէս-Վինէր-Տագեբլատը» հերքում է այն լրագրական տեղեկութիւնները, թէ Դուրացցօյում գտնվում են աւստրո ունգարական ռազմանաւեր, որոնց պաշտպանութեան տակ Ալբանիան յայտարարվելու է անկախ։ Դուրացցօյում գտնվում է միայն «Վուրմբրանտ» շոգենաւը՝ վտանգի դէպքում աւստրո-ունգարական հպատակներին վերցնելու համար։

—

Կ. Պոլիս.—Պետ. Հեռ. Գործակալութեան թղթակիցը հերքում է լրագիրների այն տեղեկութիւնը, թէ իբր ռուսական «Կուբանէց» նաւը մերժում ստացաւ մտնել Ոսկեղջիւր։ Շոգենաւը կը մտնէ Ոսկեղջիւր միմիայն ազգաբնակութեանը վտանգ սպառնալու դէպքում։

—

Բուդապեշտ.—Երկարօրվեց 1909 թ. մարտի 7-ի հրամանը այն մասին, որ մամուլը իրաւունք չունի տեղեկութիւններ տալ զինուորական ձեռնարկութիւնների մասին։

—

Թէհրան.—Սալար-ուդ-Դովլէի դէմ ուղարկված զօրամասը յետ կանչվեց։ Կառավարութիւնը ըստ երևոյթին պատրաստ է կոմպրոմիս կապել Սալար-ուդ-Դովլէի հետ։

—

Շպրինգէ.—Ժամը 4 և 30 րոպէին Վիլհէլմ կայսրը արքիդուքս Ֆրանց-Ֆէրդինանդի հետ մեկնեց Պոտսդամ։

Պ. ՄԻԼԻՒԿՕՎԻ ԿՈՉԸ ՅՕԳՈՒՏ ՊԱՏԵՐԱԶՄՈՂ ՍԼԱՒՈՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐԻ

Պատերազմող սլաւոնների օգտին սկսված նուիրաբերութիւնը Ռուսաստանում չէ տալիս այն արդիւնքը, ինչ որ պէտք էր սպասել։ Անտարբեր է ոչ միայն ամբողջ ռուս հասարակութիւնը, այլ և նրա պրոգրեսիվ մասը։ Այդ առիթով յայտնի հասարակական գործիչ, սահմանադիր-ռամկավարների ֆրակցիայի լիդէր Պ. Միլիւկօվը „Рѣчь“ լրագրում զետեղել է մի կոչ՝ ուղղված պրոգրեսիվ ռուս հասարակութեան, որտեղ ծանրանում է այն զզւող զգացմունքների ու խոհերի վրա, որոնք արգելք են լինում նրա համակրական զգացմունքների արտայայտութեանը այն չափով, որ չափով որ արժանի է այդ պատմական մեծ մոմենտը։

Հասարակական զսպված վերաբերմունքի գլխաւոր պատճառը՝ Միլիւկօվը համարում է այն, որ ռուս առաջաւոր հասարակութիւնը չէ ուզում միանալ այն գոռում-գոչիւններին, որոնք միշտ այսպիսի պարագաներում աղմկում են աւելի բարձրաձայն, պահանջում ու խոստանում են աւելի, սպառնում են անտեսանելի թշնամիներին և հրաւէր են կարդում Ռուսաստանին նետվելու անմիտ աւանտիւրայի մէջ։ Բայց նա կարծում է, որ հայրենասիրութեան աւանտիւրիստների խաղը այժմ, համարեա, տանուլ է տրված. ռուս հասարակութիւնը արդէն հասունացել է, թէթեւ հայրենասէրները այլևս չեն կարողանում ամբոխ խմբել իրանց շուրջը. կեղծ սլաւոնական զգացմունքների և հագուստների շահագործումը այնքան դատապարտված է անաջողութեան, որ հայրենասիրութիւնը շահագործողների բանակից նրանք, որոնք աւելի խելօք են, հեռու են պահում իրանց նրանից։

Եւ հէնց այժմ, երբ սլաւոնական համակրութիւնները մենաշնորհ դարձնելու ջանքերը այնքան ակներև կերպով անաջող անցան բոլոր տեսակի ազգայնականների կողմից, առաւել ևս պարտք է ծանրանում ռուսաց պրոգրեսիվ հասարակութեան վրա, դէն ձգելով հին սլաւօնասիրական կեղևը, խնամել և ուռճացնել առողջ հատիկը։

«Մեզ, ռուս հասարակութեան պրոգրեսիվ տարրերիս,—ասում է Միլիւկօվը,—այժմ անհրաժեշտ է պարզել մեր վերաբերմունքը դէպի սլաւօնականութիւնը նոր հիմունքներով, որոնց մասին մենք երազում ենք վաղուց, բայց որոնց համար այժմ միայն՝ ստեղծվում է իրական հող։ Շատ անգամ է արդէն ասվել, որ մեր նախկին «կրտսեր եղբայրները» այժմ այլ ևս չեն նմանում այն «աղքատ ազգականներին», որոնք ողորմութիւն են սպասում տօն օրերին, ինչ-որ graeculi esurientes ներ, որոնք առած են դարձել վերածնութեան օրերի Իտալիայում։ Մենք այսուհետև այլ ևս հովանաւորողներ չենք ծնունդ առնող բալկանեան միութեան համար, այլ բարեկամներ։ Մեզանից այլ ևս չեն պահանջում մեր ուժից վեր զոհեր, և մենք չենք պահանջի այն տեսակ «շնորհակալութիւն», որը հարկադրեց բոլգարական հայրենասէրին ասելու, որ Ռուսաստանից չի հարկաւոր նրան «ոչ մեղր և ոչ էլ խայթոց»։ Հարաւային սլաւօնական աշխարհը այսուհետև ինքն ըստ ինքեան մի անկախ աշխարհ է, բայց մեզ հետ ամենից աւելի շաղկապված սերտ կուլտուրական կապով։ Մեզանից է կախված այդ կապը ամրապնդել կամ ոչնչացնել։

«Բալկանական իմ բարեկամները գրում են. ի սէր Աստուծոյ, մի թողնէք բալկանեան ազգութիւններին կողմնակիցների դերը միայն քաղաքական ռոմանտիկներին և իւրատեսակ ազգականներին։ Մենք գիտենք, որ ժողովուրդը ձեր կողմն է։ Ռուսաստանից մենք ուրիշ ոչ մի բան չենք սպասում, բացի համակրանքից, ոչ թէ Բոբրինսկիների համակրանքը, այլ համակրանքը պրոգրեսիվ ռուս հասարակութեան, որին մենք աւելի ենք մօտ զգում մեզ։

«Այդ համակրանքը մենք պէտք է նրանց տանք և, նախ և առաջ, այն ձևով, որը ներկայ րոպէին աւելի անհրաժեշտ, աւելի է անվիճելի և աւելի մատչելի ռուս հասարակութեանը։ Այնտեղ, Բալկաններում, դեռ ևս կարիք կայ, խիստ կարիք այն բոլոր բաների, ինչ որ կարող է թեթևացնել տասնեակ հազարաւոր մարդկանց տառապանքները, որոնք գիտակցօրէն զոհաբերում են իրանց կեանքը ազգային մեծ գաղափարին։ Վիրմակ, սպիտակեղէն, թէյ, ռոմ, փող—բոլորն էլ հաւասարապէս հարկաւոր են։ Այնտեղ ամենքը գնացել են դաշտ, ամեն բան տարել են իրանց հետ, բոլոր ուժերն և միջոցները միանգամից դրել են վտանգի առաջ, իրանց ետևում չը թողնելով ոչ մի րեզերվ՝ ոչ մարդկանց, ոչ փողի, ոչ նիւթերի։ Այնտեղ, ուր ոչինչ չէ մնացել, ամեն տեսակ օգնութիւն հարկաւոր է և նկատելի կը լինի։ Եւ մի այդպիսի րոպէին մատուցած ծառայութիւնը անմոռանալի կը մնայ»։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐԵԱՆ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԻ ԲԱՑՈՒՄԸ

Կիրակի, նոյեմբերի 11-ին, ցերեկվայ ժամը ուղիղ 1-ին օծվեց ու բացվեց քաղաքային Ալէքսանդրեան վեներական հիւանդների բուժարանը նոր յարմար շէնքում, որ գտնվում է Վելիկօկնեաժեսկայա փողոցում։

Հանդիսին ներկայ էին հրաւիրված բազմաթիւ հիւրեր, որոնց թւում Կովկասի փոխարքայի երկու օգնականներ գեներալ Շատիլօվ և սենատօր Վատացի իրանց ամուսինների հետ, փոխարքայի գլխաւոր կառավարիչ Ջունկօվսկի, ազնուականների պարագլուխը, քաղաքագլուխ Ալ. Խատիսեան՝ քաղաքային վարչութեան ամբողջ կազմի հետ, ուղղափառ, հայ-լուսաւորչական, կաթօլիկների, մահմեդական հոգևորականութիւնների ներկայացուցիչները, դումայի ձայնաւորներ, բժիշկներ և առևտրական զանազան ազգերի ինտելիգենցիաների երևելի ներկայացուցիչներ ու պաշտօնեաներ։

Քաղաքագլուխ Խատիսեան պատրաստված ճոխ սեղանի շուրջ նստած հանդիսականների առաջ համառօտ ակնարկ ձգեց Թիֆլիսի քաղաքային ինքնավարութեան գործունէութեան վրա ժողովրդական բժշկական գործում։ Իր 2 միլիօն րուբլի բիւջէի մէջ Թիֆլիս քաղաքը զուտ ժող. բժշկական հաստատութիւնների համար յատկացրած ունի մի խոշոր գումար՝ 410,000 ր.։ Բացի ներկայ հիւանդանոցի շինութիւնից, քաղաքային ինքնավարութիւնը նախագծել է մօտիկ ապագայում բանալ հոգեկան հիւանդների ընդարձակ բուժարան, որի կարիքը շատ զգալի է։

Խատիսեան առանձնապէս շեշտեց բժշկական-սանիտարական տեսուչ Կ. Ստեփանեանի, քաղաքային ճարտարապետ Ջուրաբեանի, ինչպէս նաև քաղաքային սիֆիլիսային բուժարանի 20-ամեայ տնօրէն բժ. Իսատամանեանի սերտ ու անձնուէր գործունէութիւնը հիւանդանոցի շինութիւնը գլուխ բերելու հարցում։

Վերջում Խատիսեան շնորհակալութիւն յայտնեց կովկասեան բարձր իշխանութիւնների ներկայացուցիչներին, որոնք ընդառաջ են գնում քաղաքային ինքնավարութեան յարուցած հասարակական ձեռնարկութիւններին։

Ապա բժ. Ստեփանեան կարդաց մի փաստական զեկուցում բժշկական մասին վերաբերեալ։

Բժ. Աւթանդիլեան իբրև հին ձայնաւոր շնորհաւորեց ներկայ հիւանդանոցի շինութեան բացումը կովկասեան երկաթուղային հիւանդանոցի կողմից։

Բժ. Ցարութիւնեան շնորհաւորեց քաղ. ինքնավարութեան կազմը յանձին քաղաքագլուխ Խատիսեանի՝ ժողովրդական օգտակար ձեռնարկութիւնների համար քաղաքային բուժարանների կողմից։ Նաև ողջունեց բժ. Իսատամանեանին, որի անունը շատ սերտ կապված է վեներական հիւանդութիւնների բուժարանի հետ։

Բոլոր հռետօրների ողջոյններին հետևեցին ծափահարութիւններ։

Այնուհետև Ալէք. Խատիսեան ընդհանուր ծափահարութիւնների ու ուռա աղաղակների տակ բաժակ առաջարկեց, խմելով կենացները՝ 1) Կովկասի փոխարքայ կոմս Ի. Ի. Վօրօնցօվ-Դաշկօվի և կոմսուհի Ելիզավէտա Անդրէեւնայի, որոնք այդ օրը անկարող եղան ներկայ գտնվել տկարութեան պատճառով, 2) Կովկասի փոխարքայի զինուորական մասի օգնական գեներալ Շատիլօվի, 3) փոխարքայի քաղաքացիական մասի օգնական սենատօր Վատացիի; 4) փոխարքայի խորհրդի անդամ և ֆինանսական մասի կառավարիչ Ջունկօվսկիի։

Շատիլօվը, Վատացին և Ջունկօվսկին շնորհակալութիւն յայտնեցին Խատիսեանին կենացների համար և իրանց հերթին խմեցին քաղաքային ինքնավարութեան բարգաւաճման ու Ալ. Խատիսեանի կենացը։

Խատիսեանը կարդալով Թիֆլիսից շտապով մեկնած նահանգապետ Չերնեավսկիի ողջոյնի նամակը՝ խմեց նաև նրա կենացը։

Առաջարկվեց խմել առանձին հիւանդանոցի կառավարիչ բժ. Սերգ. Սոլ. Իսատամանեանի կենացը։

Այդպիսով հանդէսը վերջացաւ ժամը 3-ին և ներկայ եղողները ցրվեցին շատ հաճելի տպաւորութեան տակ։

Ալէքսանդրեան հիւանդանոցը համապատասխանում է ժամանակակից բոլոր պահանջներին բժշկական մասի ու շինութեան տեխնիկայի տեսակէտից և կառուցումը նստել է 220,000 րուբլի։ Ե.

ԴԻՏՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐԻ ԱՌԻԹՈՎ*)

Մեր ռեժիսօրները.—Դերասանների գրիմն ու հագուստը.—Դեկօրացիան.—Տեղերի գինն ու սեփական թատրոնի շէնքը։

Ներկայ յօդուածում վերջացնելով հայկական ներկայացումների առիթով արած մեր դիտողութիւնները՝ աւելորդ չենք համարում մի քանի խօսք ասել նաև մեր այս յօդուածի նախաբանը կազմող հարցերի շուրջը։

Ռեժիսեօրը չափազանց պատասխանատու և վճռող դեր ունի բեմում։ Հմուտ, ինտելիգենտ բառիս բուն նշանակութեամբ, մտքի, գիտութեան ու տեխնիկական անսպառ պաշարով, կատարեալ ծանօթ այն հսկայ կառուցւածքին, որ բեմ է կոչվում, ընդունակ՝ ճշգրիտ կերպով անսխալ ենթարկելու ամեն մի պիէս իր բոլոր դէտալներով ու ըմբռնելու այն ներդաշնակ կապը, որ կազմում է պիէսի ֆաբուլը—այդպիսի մի ռեժիսեօրը իւրաքանչիւր ներկայացման հոգին է կազմում։

Եթէ ճիշդ է՝ «Ասացէք, ով է ձեր ընկերը, կասեմ ով էք դուք» դարձուածքը, ապա ամենայն վստահութեամբ կարելի է կրկնել՝ «Ասացէք՝ ով է այս կամ այն բեմի ռեժիսեօրը, կասեմ թէ ինչով պիտի պսակվի այն»։

Ռեժիսեօրը պէտք է քաջ ծանօթ լինի իր ձեռքի տակ եղած դերասանական բոլոր ուժերին, որպէսզի կարողանայ ամեն մէկին իր համապատասխան դերը տալ։ Նա դերասանի ամենամեծ ուսուցիչն է, ուստի պիտի կարողանայ կրթել ու դաստիարակել նրան ամեն կողմից։ Նա՝ այսպէս ասած՝ կազմում է իւրաքանչիւր ներկայացման սաղմը, հետևապէս մեծ մասամբ նրանից է կախված ներկայացման աջողութիւնը։

Դժբաղդաբար պէտք է խոստովանվել, որ հայկական բեմը զուրկ է եղել հմուտ, գիտակ իր գործին և խելքը գլխին ռէժիսեօրից, եթէ չը հաշւենք մեր մի ջուխտ ու կէնտ ականաւոր դերասան-դերասանուհիներին։ Շատ անգամ մեր ներկայացումները տեղի են ունենում նոյնիսկ առանց ռեժիսեօրի։ Իսկ դա մի մեծ մինուս է հայ բեմի համար։

Ներկայացումների ամբողջութեանը քիչ չեն նպաստում դերասանի գրիմն ու հագուստը։ Բեմի ամենագլխաւոր զէնքերից մէկն էլ պէտք է լինի գրիմը։ Երբեմն դերասանի հմուտ ձեռքը ներկի մի կարևոր գծով ահագին պլիւս է վաստակում։ Գրիմը պէտք է համապատասխանի տիպի ընդհանուր էութեան, գրիմի և խաղի միջև պէտք է ներդաշնակութիւն լինի, այլապէս կորչում է տպաւորութիւնը։

Պակաս տեղ չէ բռնում հագուստը։ Երևակայեցէք մի կայսր ողորմելի հագուստով, կամ մի բանւոր պայծառ կօշիկներով։ Բացի այն՝ որ համապատասխան հագուստը կարևոր տպաւորութիւն է թողնում հասարակութեան վրա, նա նոյնպէս և տրամադրում է դերասանին, ազդում է նրա պսիխիկայի վրա։ Ցայտնի բալերինա Կօրսավինան ասում է.

«Համապատասխան հագուստը անհամեմատ աւելի է օգնում դերի տիրապետելուն, քան վերջինիս վերաբերմամբ գործ դրված նախնական բոլոր աշխատանքները։ Այստեղ կատարվում է վերակերտումն. հագուստն ինձ հարկադրում է պատկերացնել մի այլ անձի; նա տալիս է նոր գծեր, թելադրում է շարժումների ձևերն ու գծերը»։

Քիչ դեր չեն կատարում նաև շքեղ, պիէսի բովանդակութեան համապատասխանող դեկօրացիաները, որից դժբաղդաբար զուրկ են մեր ներկայացումները։ Ինձ պատահել է ականատես լինել մի ներկայացման, ուր հայկական գիւղի փոխարէն դեկօրացիաներում երևում էր մալօռուսական մի գիւղ։ Այդպիսի մի սխալ քայլ բաւական է, որ ներկայացումի տպաւորութիւնը կիսով չափ պակասեցնէ։ Հանդիսականներով լի թատրոնը բացի այն, որ հնարաւորութիւն է տալիս դերասանին նիւթականապէս ապահովվելու, միւս կողմից էլ ներկայացնում է իբրև մի բարոյական յենարան, որը իր դրական հետևանքն է թողնում դերասանի հոգեկան աշխարհում։

Դժբաղդաբար մեր ներկայացումները միշտ էլ կիսով չափ դատարկ են լինում։

Վերցնենք օրինակի համար Բագուի ներկայացումները։

Առաջին ներկայացումը Սիրանոյշի և Զարիֆեանի մասնակցութեամբ տուել է զուտ օգուտ միայն 28 կոպէկ, իսկ հետևեալները միայն ծածկել են ծախսերը։

Գիտեմ մի դերասանի, որը ներկայացումից յետոյ յոգնած, քրտնած ու սոված, որովհետև գլխաւոր դերակատար էր այդ երեկոյ—կպել էր գետնին ու տեղից չէր ուզում շարժվել։ Թշուառը ապրում էր քաղաքի ծայրամասում։ Ոտով գնալ և՛ վախենում էր մրսելուց և յոգնած էր. կառքով գնալու հնարաւորութիւն չունէր, որովհետև առնուազն պէտք է 30 կոպէկ տար, իսկ նրա ձեռքին միայն 20 կոպէկ կար։ Աւելացրէք դրա վրա և սովածութիւնը, ու պատկերը կատարեալ կը լինի։ Եւ մինչ Թամարա Գրուզինսկայան ներկայացումից յետոյ օվացիաներով ու աւտոմոբիլով թռչում էր ով գիտէ դէպի ո՛ր առաջնակարգ հիւրանոցը իր լուկուլլոսեան ընթրիքն անելու, հայ ականաւոր դերասանը կպել էր պատին ու մտածում էր, թէ ինչ կարելի է անել 20 կոպէկով։

Անշուշտ կոնտրաստը սարսափելի է։

Բերենք մի ուրիշ օրինակ։ Գաւառական քաղաքներից մէկում մեր յայտնի դերասաններից մէկը մի անգամ ինձ գանգատվում էր տեղի առողջարար օդի վերաբերմամբ։ Երբ ես զարմացած հարցրի պատճառը, նա խնդալով վրա բերեց.

— Շատ հասկանալի է, թէ ինչու. առողջարար օդը տրամադրում է մի աւելորդ թիքա ևս ուտելու, իսկ իմ գրպանում միայն մկներ են խաղում։

Ու այն ժամանակ, երբ համայն մարդկութիւնը ձգտում է իր տրամադրութեան տակ մաքուր, առողջարար օդ ունենալ, երբ մարդկային միտքը հնարել է այն բոլոր միջոցները, որոնց միջոցով կարելի է վայելել բնութեան ամենամեծ բարիքը, երբ շատ անգամ հասարակութիւնը թատրոն չէ յաճախում, պատճառաբանելով որ ժամանակակից վենտիլյացիաները բացակայում են այնտեղ, կրկնում եմ, այդպիսի մի ժամանակ հայ դերասանը փախչում է մաքուր օդից։ Եւ դա այնպիսի մի դերասան, որը 30 երկար ու ձիգ տարի նուիրվել է հայ բեմի զարգացմանը։ Մի ուրիշ յայտնի դերասան, որի մասին գրում էին, որ նոյն իսկ արտասահմանում աջողութիւն է ունեցել, սիրողների հետ ներկայացումներ էր տալիս նոյն գաւառական քաղաքում։ Նիւթական օգուտ չէր սպասվում։ Դերասանը հիւանդոտ էր ու կօպէկի կարօտ։ Թատրոնը չէր վառվում։ Բայց և այնպէս նա անմռունչ կերպով կատարում էր իր գործը, նոյն իսկ իր անձը վտանգի ենթարկելով սառնամանիք թատրոնում։ Այդ դեռ ոչինչ։ Պարոնը մաքուր սէր էր տածում դէպի սիրողուհիներից մէկը և նոյն իսկ լուրջ առաջարկութիւն էր արել ու ստացել օրիորդի համաձայնութիւնը։ Բայց արիք ու տեսէք, որ տեղական երիտասարդութիւնը, որոնցից ամեն մէկը աչք ունէր դրած այդ նոյն օրիորդի վրա, մի անօնիմ նամակ է գրում այդ դերասանին հետևեալ բովանդակութեամբ. «Պարոն, քանի X....ի առիւծները ոտի չեն կանգնել, քանի ձեր գլուխը դեռ ձեր ուսերի վրա է ու ձեր մարմինը դեռ չէ յօշոտված, շտապեցէք անհետանալ մեր քաղաքից»։

Կարող էք երևակայել մի ինտելիգենտ մարդու դրութիւնը, որը միայն ընդունակ է սիրելու ու գործելու, բայց որի դէմ կանգնած են միայն բռնի ուժն ու սովը, երկուսն էլ պատրաստ նրան գիրկը նետելու։ Բայց և այնպէս նա մնում է անսասան ու համարձակ նայելով մահվան աչքերին՝ գնում է խաղալու, իր սրբազան պարտքը կատարելու։

Այս և նման շատ օրինակներ գալիս են ապացուցելու մի ճշմարտութիւն, այն է՝ որ հայ դերասանը ֆանատիկ է, անձնազոհ, իր ամբողջ էութեամբ նուիրված է բեմին։ Չընայելով որ նա միշտ ենթակայ է ամենադաժան պայմանների, բայց և այնպէս յանուն իր պաշտած գործի լուռ ու անմռունչ կերպով տանում է իր ծանր խաչը։ Դրանք մեր բեմի ֆանատիկ զոհերն են, մարդիկ, որոնք միայն յարգանքի են արժանի։

Ու այդպիսի դրութիւնը բղխում է այն բանից, որ հասարակութիւնը թատրոն չէ յաճախում, հետևաբար նիւթապէս չէ ապահովում դերասանի կեանքը։ Թէ ինչն է դրա պատճառը, այդ առիթով մենք արդէն արել ենք մեր դիտողութիւնները։ Շատերը պնդում են, որ եթէ տեղերի գինը էժան լինի, թատրոնը լիքը կը լինի։ Անպայման, քանի փաստ է, որ մեր ներկայացումներին յաճախում է միջին դասակարգը, իսկ վերջինս անկարող է թանգ տոմսակներ գնելու—որքան գները մատչելի լինեն, նոյնքան լաւ։ Բայց դժբաղդութիւնն էլ հէնց նրանումն է, որ նոյնիսկ այդպիսի հանգամանքներում մեր ներկայացումները էլի դատարկ են լինում։ Իբրև փաստ կարող է ծառայել Բագուի այդ սէզօնի ներկայացումները։ Աւելի քան էժան գներ, ինչ որ նշանակել է դերասանական խմբի վարչութիւնը, Բագւում երևակայել անկարելի էր։ Բայց և այնպէս, ինչպէս գիտէ ընթերցողը, այդ ներկայացումները զուտ արդիւնք տալիս են 28 կոպէկ։

Նշանակեցէք պարտերի առաջին կարգը 1 ր., միևնոյն է. ունևոր դասակարգն ու ինտելիգենցիան չէ յաճախելու, իսկ միջին դասակարգը գնելու է ամենավերջին շարքի աթոռը, եթէ նոյնիսկ 1 ր. արժենայ։ Դա հոգեբանական մի երևոյթ է, որը պարզելու համար պէտք է շատ հեռուն գնալ, իսկ այդ դուրս է մեր ներկայ յօդուածի նպատակից։

Ներկայումս հայ դերասանական խումբը ունենում է մօտ 300 ր. ծախս և համարեա թէ չափած ու ձևած նոյնքան էլ մուտք։ Մեծ մասամբ այդ ծախսը գնում է իբրև թատրոնի վարձատրութիւն։ Հասկանալի է, որ եթէ հնարաւոր լինէր թատրոնի վարձ չը տալ, մի այդպիսի գումար կը մնար դերասաններին։ Եթէ Բագուի Կուլտուրական Միութեան թատրոնական սեկցիան 2000 րուբլով օգնութեան ձեռք չը կարկառէր դերասաններին, նրանցից շատերը ստիպված պէտք է այսպէս թէ այնպէս մուրացկանութեան դիմէին։

Այժմ հարց է ծագում, թէ ո՞րն է այն ռադիկալ միջոցներից մէկը, որը կարողանար գոնէ ժամանակաւորապէս ու արհեստական կերպով պահպանել հայկական բեմը՝ մի կողմից և մի կտոր հաց տալ հայ դերասանին՝ միւս կողմից։ Մեր կարծիքով միայն սեփական թատրոնի շէնքը, հասկանալի է, առանց վարձատրութեան։

Ես ներկայ յօդուածումս նպատակ չունեմ մատնացոյց անելու, թէ ինչպէս կարելի է ձեռք բերել սեփական թատրոնի շէնքը, գուցէ մի X-ի, Y-ի նուիրաբերութեամբ և այլն, բայց կրկնում եմ, որ միայն սեփական թատրոնական շէնքը կարող է քարշ տալ հայ թատրոնի գոյութիւնը, քանի որ նա կանգնած չի լինի այն հողի վրա, որ մատնացոյց ենք արել մեր նախընթաց յօդուածներում։ Այդ մասին թող մտածեն նրանք, որոնք այնքան նախանձախնդիր են դէպի այն բոլորը, ինչ որ հայկական է։ Թող բոլոր նրանք, որոնք տեղն ընկած ժամանակ կուրծք են ծեծում ու հայի լոկ գոյութիւնը աւելի բարձր դասում, քան աշխարհում ոչ մի բան, գոնէ իրանց տեսակէտի վրա կանգնեն ու հէնց իրանց օգտի տեսակէտից կառուցանեն թատրոնի սեփական շէնք, որը կը լինի նրա գոյութեան ամենաառաջին ֆակտօրներից մէկը։

Դատարկ ու անվերջ վայնասունների մէջ դա կը լինի գոնէ միակ հիմնաւոր քայլը մնացած բոլոր զառանցանքների մէջ։

Մ. Ղահրամանեան

Ց. Գ.—«Մշակի» № 232-ում լոյս տեսած մեր յօդուածի («Մեր ռեցենզենտները») մէջ սպրդել է մի սխալ։ Այնտեղ յիշված ռուսական դարձուածքը պիտի լինէր՝ „Весь міръ сталъ мнѣ кольцомъ удава“.

*) Տես «Մշակ» №№ 214, 228 և 232.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

◆ Շաբաթ երեկոյեան կայացաւ Կ. Հ. Բ. Ընկ. անդամների ընդհանուր ժողովի շարունակութիւնը բժշկապետ Բ. Նաւասարդեանի նախագահութեամբ։ Մտքերի փոխանակութիւնից յետոյ որոշվեց դպրոցական-ուսուցչական ֆօնդի համար մինչև օրս հանգանակված 105 հազար րուբլի գումարը հաւասարապէս բաժանել երկու մասի՝ կէսը դպրոցականին, միւս կէսը ուսուցչականին։ Վերջինի գործադրութեան նկատմամբ եղան մի քանի առաջարկներ, որոնցից գերակշռողը շուրջփակվում էր ուսուցիչներին ապահովագրելու գանձարկղ հիմնելու ցանկութեամբ։ Ընդհանուր ժողովը ցանկալի գտաւ ընտրել մի մասնաժողով, որպէս զի Ընկ. խորհրդին կից պարզէ գործադրութեան նպատակայարմար ձևը և այդ մասին իրազեկ անէ եկող ընդհանուր ժողովին։ Ապա խորհրդի անդամութեան համար երկու թեկնածուներ ընտրվեցին՝ բժ. Ղազազեան և Ա. Նազարէթեան։ Աբովեան-Նազարեան գրական ֆօնդի անդամները վերընտրվեցին իրանց պաշտօններում։

◆ Թիֆլիսի նահանգապետը պաշտօնական գործերով մեկնեց քաղաքից։

◆ Մինչև օրս բնագէտների ու բժիշկների համագումարի համար ստացվել են 285

յայտարարութիւն՝ համագումարին ժամանակ ցեյլու ցանկութեան մասին։

◆ Ժողովրդական Տանը նոյեմբերի 20-ին կայանալու է առաջին անգամ Թիֆլիսում գրական դեսպուտ։ Թեման կանանց հարցն է։

◆ Թիֆլիսում հիմնվում է «երեխաների ձրի ճաշարանի» ընկերութիւն։

◆ Գանձակից հեռագրում են «Рѣчь» լրագրին, որ խլխանութիւնները խուզարկութիւններ կատարեցին տեղական մահմեդականների շրջաններում. ի թիւս այլոց խուզարկված է ձայնաւոր Աղայեվի բնակարանը։

◆ Ստացանք Մակար Զմշկեանի կազմած «Բալկանեան թերակղզու» լրիւ գունաւոր քարտէզը։ Քարտէզի գլխին նկարված են թիւրքաց սուլթանի և բալկանեան չորս պետութիւնների թագաւորների պատկերները և իւրաքանչիւր պետութեան դրօշակը։ Զմշկեան այս քարտէզը կազմել է նորագոյն աղբիւրներից օգտվելով։ Քարտէզը ռուսերէն է, բայց շուտով լոյս է տեսնելու նաև նոյնը հայերէն ու վրացերէն։ Գինը՝ 30 կոպէկ՝ թանգ չէ։

◆ Նոյեմբերի 11-ին Ժողովրդական Տանը տեղի ունեցաւ ժողովրդական համալսարանի ներկայ սեզօնի առաջին դասախօսութիւնը։ Դասախօսում էր պ. Մատէնճեանը թիւրքահայ գրականութեան և Գրիգոր Զոհրապի մասին։ Դասախօսութիւնը աչքը աւարտվեց և ունկնդիր հասարակութիւնը հեռացաւ գոհ սրտով։ Առաջիկայ կիրակի ժողովրդական համալսարանի ընկերութեան նոյն տեղը կայանալիք ընդհանուր ժողովի պատճառով դասախօսութիւն չէ լինելու։

◆ Հանգուցեալ իշխ. Ծավճավաձէի երկերը տպագրելու կոչված խմբագրական մասնաժողովը տեղեկութիւն է տուեց, որ ոմն Նիկօ Ախմէտէլաշվիլի իրան անուանելով հրատարակիչների գործակալ՝ փողեր է ժողովում այդ նպատակով։ Մասնաժողովը այդ երկերին բաժանորդ գրվել ցանկացողներին զգուշացնում է և յայտնում, որ Ախմէտէլաշվիլին ոչ գործակալ է և ոչ կապ ունի նրա հետ, ուստի մասնաժողովը իրան պատասխանատու էլ չէ համարում այդ դէպքում։ Հրատարակիչ մասնաժողովը ունի իր յատուկ գործակալները, որոնց ազգանունը հրատարակված է լրագիրներում։

◆ Վրաց Պատմա-Հնագիտական Ընկերութիւնը Պարիզից, տիկ. Եւգէնիա Սողոբաշվիլիից նուէր է ստացել մի գունաւոր և շատ հին նկար—Ցիսուս-Քրիստոսը Պիղատոսի դատաստանի առաջ։ Ինչպէս կարծում են, այս նկարը պատկանելիս պէտք է լինի Րէնէսանսի ժամանակին։ Նուիրողը այդ նկարը ձեռք է բերել Վրաստանից, իսկ այժմ յարգելով պ. Կիկվիձէի միջնորդութիւնը՝ նուիրել է Ընկերութեանը։

◆ Կ. Հ. Բարեգ. Ընկ. ընդհանուր ժողովի կողմից ուղարկված է Պետերբուրգի եկեղեցական խորհրդին հետևեալ հեռագիրը. «ժողովի նախագահ բժ. Բ. Նաւասարդեանի և քարտուղար Ս. Աբովեանի ստորագրութեամբ, դպրոցներին նպաստելու նպատակով Ընկերութեանը արվելիք 4000 րուբլու մասին. «Կ. Հ. Բ. Ընկերութեան ամսիս 10-ի արտակարգ ընդհ. ժողովում զեկուցվեց, որ եկեղ. խորհուրդը մերժում է այլ ևս տալ այն 4000 ր., որով իւրաքանչիւր տարի նպաստում էր գիւղական 20 աղքատ դպրոցների։ Այդ դպրոցները կրիտիքական դրութեան մէջ են գտնվում։ Նրանց փակվելը անխուսափելի է։ 1500-ից աւելի երեխաներ փողոց են շպրտվելու։ Այդ լուրը ընդհ. ժողովի վրա ճնշող տպաւորութիւն գործեց։ Գիտենալով ձեր համակրական վերաբերմունքը դէպի մեր խաւար ժողովրդի լուսաւորութիւնը, ընդհ. ժողովը միաձայն որոշեց թախանձագին խնդրել եկեղ. խորհրդին, սոյն ուսումնական տարվանից շարունակել նշանակած նպաստի տալը։ Կատարելով ընդհ. ժողովի միջնորդութիւնը և անձամբ միանալով նրան, խոնարհաբար խնդրում ենք հեռագրով յայտնել հետևանքի մասին»։

◆ «Բիւզանդիոնի» նոր ստացված 4872-դ համարում ասված է, որ Սահակ-Մեսրոպեան մրցանակաբաշխութեան ներկայացված Ե. Լալայեանի «Վայոց-Ձոր» աշխատութիւնը, որ քննադատից արժանի է համարված մրցանակի, մրցանակաբաշխութեան յաջորդ շրջանին է վերապահված, որովհետև յանձնաժողովը կարծել է, թէ այդ աշխատութիւնը մի անգամ արդէն վարձատրված է Թիֆլիսում, և դիմել է ստուգութեան։ Ե. Լալայեանի ոչ թէ այս՝ «Վայոց-Ձոր» աշխատութիւնն է մրցանակի արժանացել, այլ «Նոր-Բայազէտի գաւառը», Ղուկասեան մրցանակաբաշխութիւնից։

◆ Կովկասի փոխարքայի առաջադրութեան համաձայն սենատին է ներկայացվել Քութայիսի նահանգապետի միջնորդութիւնը՝ դատելու Քութայիսի ազնուականութեան ժողովարանի կազմը Սուրօնայա-Տրօպա երկաթուղու կառուցման ժամանակ զեղծումներ կատարելու համար։

◆ Ե. Տալակվաձէն միջնորդութիւն է յարուցել Բագուի քաղաքապետի առաջ թոյլ տալու հրատարակել Բագւում հասարակական-քաղաքական ու գիտական մի շաբաթաթերթ վրացերէն՝ «Ծղարօ» (Աղբիւր) անունով։

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ., ԳԵՂԱՐ.

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

—o—

Երգչուհի Պլէվիցկայա Թիֆլիսում

Ռուս ազգային երգչուհի Պլէվիցկայա շաբաթ, նոյեմբերի 10-ին տուեց մի ներկայացում Թիֆլիսում։

Թիֆլիսի հասարակութիւնը ընդունեց նրան մեծ ջերմութեամբ և բերկրանքով։

Պլէվիցկայան երգում է ռուսական երգեր իր սեփական բնորոշ առոգանութեամբ, արտայայտիչ ձևերով, տրամադրութիւններ անդրադարձնելով։

Վիճելի է, թէ որքան նա հարազատ է ներկայացնում ռուս ժողովրդական երգերը իր լողներին, վիճելի է և այն, թէ որքան ցանկալի է, որ նրա երգեցողութիւնը ունենայ հետևողներ և ստեղծի ժառանգութիւն։ Երգչուհու ձայնը նոյնպէս պայմանական արժանաւորութիւն ունի։ Բայց և այնպէս Պլէվիցկայան գրաւում է ունկնդիր հանդիսականներին այն առանձին թափով ու նուազածութեամբ, որով նա երգում է կամ արտայայտում իր երգելիքի ամբողջութիւնը իր իմաստով և արտաքին ձևա կերպութեամբ։

Արքունական թատրոնը ծայրէ ի ծայր լիքն էր հասարակութիւնով։ Թատրոնը թնդում էր ծափահարութիւններից և բացագանչութիւններից։ Ս.

ՕՐՎԱՅ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—

◆ Մայրաքաղաքի լրագիրների ասելով՝ մինիստրների խորհրդում ծագել է լուրջ միջադէպ։ Հաղորդում են, որ միջադէպը ծագել է ոստիկանութեան բարենորոգման նախագծի պատճառով, որի առիթով Կոկօվցեվը դէմ է 70 միլիոն յատկացնելու ոստիկանութեան ծախքերն աւելացնելու համար։ Բայց և այնպէս կաբինէտի միւս անդամները ընդունել են 70 միլիոն րուբլի յատկացնելու առաջարկութիւնը։

◆ Կոկօվցեվի հրաժարականի լուրերը ստանում են յամառ բնոյթ։ Վճռված է ներքին գործերի մինիստրի օգնական Խարուզինի հրաժարականը։

◆ Ռուսաց արտաքին գործերի մինիստր Սազօնովը, երկիւղ կրելով բալկանեան դէպքերի մասին Պետ. Դումայում հարց բարձրացնելուց, դիմել է դումայական կուսակցութիւնների պարագլուխներին խնդրելով խուսափել սուր հարցեր դնելուց ի խուսափումն քաղաքական բարդութիւնների։

◆ Կադէտները 4 րդ Պետ. Դումայի պրեզիդիումի կազմի մէջ իրանց ներկայացուցիչները չեն ունենալու։

◆ Պրեմիէր մինիստր Կոկօվցեվը հանդէս կը գայ Պետական Դումայում իր դեկլարացիայով պրեզիդիումի ընտրութիւնից յետոյ։ Եթէ Կոկօվցեվը իր դեկլարացիայի մէջ լռութեամբ անցնէ բալկանեան ճգնաժամի մասին, այն ժամանակ օպպօզիցիան, իր վճռի համաձայն, բողոքելու է դրա դէմ ներկայ կրիտիքական րոպէն նկատի առած։

◆ Ցարիցինում Ճիոյն խմբեց հաւրուստ մի առևտրականի կինը այն պատճառով, որ յոյսը կորցրեց, թէ Իլիօդոր աբեղան կը վերադառնայ Ցարիցին։

◆ Նորից խօսում են Պետական Խորհրդի նախագահ Ակիմովի հրաժարականի մասին։ Նրա հնարաւոր յաջորդ համարվում է աջակողմեաններին թեկնածու Պ. Դուրնօվօն։

◆ Պետական Դումայում սօցիալ դեմօկրատիական ֆրակցիան հարցապնդում է ուղղելու իշխանութեան, Քութայիսում ընտրութիւնների ժամանակ ձայն տուած ապօրինի գործողութիւնների մասին։

◆ Պետ. Դումայում առաջին հերթին քննվելու է ոստիկանութեան բարենորոգութեան օրինագիծը։

◆ Մամուլի նոր օրինագծի հիմունքում դրված է սուկ դատական պատասխանատուութիւն, վերացնելով ամեն տեսակ վարչական պատիժները։ Հրատարակիչները պատասխանատու են լինելու ֆիկտիվ խմբագիրներ նշանակելու սովորութեան համար։

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

(ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ՀԵՌ. ԳՈՐԾ.)

10 նոյեմբերի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Գրաւվեց «Лучъ»-ի համարը։

«Веч. Вр.»-ի խմբագիրը ենթարկվեց 300 ր. տուգանքի։

«Сенатскія Вѣд.»-ի մէջ տպված է 4-րդ Պետ. Դումայի անդամների ցուցակը։

ԿԱՇԳԱՐ։ Սինցզեանի նահանգի նախկին զօրահրամանատար Իզբիախ-Ցայզուը զօրքերով ուղարկվում է Կոբդօյի դէմ։

ՊԵՏՐՕԿՕՎ։ Դատաստանական պալատը փոխեց նահանգական դատարանի դատավճիռը, ճանաչելով Մացօխին յանցաւոր նախօրօք մտածված սպանութեան մէջ, Ստարչէվսկիին և Ելէնա Մացօխային՝ սպանութիւնը թագցնելու մէջ և դատապարտեց Մացօխին 15, Ստարչէվսկիին 8, Ելէնային 6 տարով տաժանակիր աշխատանքների։ Ցիգանօվսկին արդարացաւ։

ՏԱԳԱՆՐՈԳ։ Կանգնած առևտրական «Մարկա Իմակուլատա» շոգենաւի վրա պայթում եղաւ. 16 մարդ վիրավորվեցին, որոնցից 6-ը ծանր։

ՇՎԵՐՏԷ։ (Վեստֆալիա)։ Գործարանում կաթսայի պայթումից սպանվեցին 2, վիրաւորվեցին 3 բանուոր։

11 նոյեմբերի

ԲՈՐԺՈՄ։ Առաւօտեան ժամը 4 և 20 ր. զգացվեց երկրաշարժի երկու հարուած։ Երկրորդ հարուածը 5 րոպէից յետոյ եղաւ. Հանքագրիչը եռում է։

ԱԼԷ (Ֆրանսիա)։ Սէն-Մարտէն քարածխի հանքում պայթում եղաւ. առ այժմ հանել են 12 դիակ։

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ՑԱՅՏՆՈՒՄ Է

—

Բագու, Եռաստղին. — «Աւագ ուրբաթ Եզրը» չի տպվի։

Թիֆլիս, Ցարութիւն Կարապետեանին. — Խմբագրութեան մէջ ստացված է մի նամակ՝ ձեզ յանձնելու համար։ Մտէք և ստացէք։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ

Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ

Ե. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ

Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԲՈՒԺԱՐԱՆ ԲԺԻՇԿՆԵՐԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

մշտական մահճակալներով

ՓՈԽԱԴՐՎԵԼ Է ՆՈՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆ

Միխայլօվսկի պր. № 49, և անկիւն Բէլուտօվսկի փողոցի № 2. Տելէֆօն № 10—26.

Հիւանդների ընդունելութիւնը.

Աղաջանեան Միքայէլ.—միզասեռ., սիֆիլիս և կաշուի հիւ., ժ. 11—12-ը։

Վենուկօվ Վ. Վ.—խիրուրգ. հիւ., ժ. 1—2-ը։

Եղիազարեան Ի. Ն.—ներքին, ջղային և հոգեկան հիւ., էլեքտրօթէրապիա, ժ. 11—12-ը։

Եղչիև Մ. Ռ.—ականջի, քթի և կոկորդի հիւ., ժ. 12—1-ը։

Եփմօնօ Մ. Պ.—խիրուրգ. հիւ., ժ. 11—12-ը։

Մաղաքեան Գ. Ն.—ներքին և երեխ. հիւ., առանձ. նայէս որովայնա-աղիքային, ժ. $11^{1}/_{2}$—$12^{1}/_{2}$-ը։

Տամաշ Ի. Ի.—խիրուրգ. հիւ., ժ. 12—1-ը։

Աւալօվա Ս. Ս.—ատամի հիւանդութիւններ, ժ. $9^{1}/_{2}$—$11^{1}/_{2}$-ը։

Բուժարանում կատարվում է էլեքտր. բժշկութիւն և մասսաժ։ Միկրօսկոպ., բակտէրիոլոգ. և քիմիակ. հետազօտութիւններ։ Ծաղկի պատուաստումն։ Ստնդուններ քննութիւն։ Խորհրդի վճարը 50 կոպ.։ Օպերացիաները և համախորհուրդները ըստ համաձայնութեան։ Հիւանդների բաժանմունքը բաղկացած է թէ ընդհանուր պալատից և թէ առանձին նոմէրներից։

ՍՐՍԿՈՒՄՆ «914»-ի և «606»-ի։

(Ե. Հ. Կ.) 706. 100—21

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Հաշւապահական Կուրսերի հիմնադիր

ՆԻԿՈՂԱՅՈՍ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆԻ

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒՈՎ

ՁԵՌՆԱՐԿ

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՀԱՇՒԱՊԱՀՈՒԹԵԱՆ

ԿՐԿՆԱԿԻ ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՍԻՍՏԵՄՈՎ

(Երկաթէ, բակալէյնի, կօլօնիալնի և բամբակէ ապրանքների)

Գինն է 2 րուբ.

Վաճառվում է հեղինակի մօտ. Тифлисъ, Николаевская 22 և բոլոր գրավաճառանոցներում։

(Կ. Ե. Հ.) 788. 10—10

„Մշակի“ խմբագրատանը վաճառվում են

հետևեալ վիպական երկերը.

1) ՋՀՈՒԴ ՔՈՒՇԱՆ, վէպ Պարսկաստանի կեանքից, Շահրիարի . 1 ր. —

2) ԻՆՆՍՈՒՆ ԵՐԵՔԸ, մեծ վէպ Վ. Հիւգօյի, թարգմ. Ա. Սաֆարեանի 1 ր. 50 կ.

3) ՈՒՐԱՆԻԱ, աստեղագէտ. վէպ Կ. Ֆլամարիօնի, թարգմ. Հ. Առաքելեանի . . . . 1 ր. 50 կ.

4) ՀԱՅՐԵՆԻ ՀՈՂԸ, վէպ Հանրի Բօրդօյի, թարգմ. Հ. Առաքելեանի — 60 կ.

5) ՏԱՍՆ ԵՒ ԵՐԿՈՒ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔ, Շահրիարի . . . . . — 50 կ.

6) ՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐԿ, Ե. Սպիրիի, թարգմ. Իս. Ցարութիւնեանի . — 50 կ.

7) ՔՍԱՆ ՎԷՊԻԿՆԵՐ, Գի դը Մօպասանի, թարգմ. Հ. Առաքելեանի 1 ր. —

8) ԵՐԿԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՊՈՒԿ, Քամալեանց Ս.-ի . — 50 կ.

9) ՍԱՀԱՌՆՈՂ ՈԳԻՆ, վէպ Ց. Սօլօվեանի . . . . . . — 40 կ.

Նրանք, որոնք յիշեալ գրքերից մի մի օրինակ կը պահանջեն մեզանից փողը կանխիկ ուղարկելով, կը ստանան $30^{0}/_{0}$ զեղչ և ճանապարհածախսը մեզ վրա։ Վերադիր վճարով պահանջողներին զեղչ կը լինի $25^{0}/_{0}$.

(3) 10—8

Լոյս տեսաւ և վաճառվում են

ԿԱՐԱՊԵՏ ԱՓԻՆԵԱՆԻ

ՊԱՏԻ ԵՒ ԾՈՑԻ

1913 Թ.

„ՇԻՐԱԿ“

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ՕՐԱՑՈՅՑՆԵՐԸ

XV տարի

250 պատկ.—ՊԱՏԻ ՕՐԱՑՈՅՑ.—250 պատկ.

Պատի օրացոյցի առաջին երեսների վրա տպագրված են հայ և օտար, հին և նորագոյն հեղինակների և գործիչների պատկերներ։ Ե՛րը պետական և դպրոցական հիմնարկութիւնները ազատ են պարապմունքից, առանձին նշանակված են պօստի պարապմունքի ժամերը և պօստի բոլորովին փակ օրերը։ Իւրաքանչիւր երեսի վրա տպագրված են **աճօրիզմներ, բնտիր մտքեր, առածներ, պատմական դէպքերի ժամանակագրութիւն, բանաստեղծական քառեակներ, մեծ մասամբ իրանց հեղինակների պատկերներով**։ Երկրորդ երեսների վրա տպագրված են՝ գիտական նորութիւններ, բնութեան երևոյթների նկարագրութիւններ, հայկական տօների պատմական բացատրութիւններ, հեթանոսական սովորութիւններ, բժշկական գիտելիքներ, առողջապահական խորհուրդներ, ազգագրական տեղեկութիւններ, զուարճալի պատմուածքներ, պատմական նշանաւոր դէպքեր հայ, ռուս և այլ ազգերի կեանքից, վիճակագրական թւեր և տեղեկութիւններ, խորհրդածութիւններ և կենսագրութիւններ նշանաւոր անձանց, բանաստեղծութիւններ, աշուղական խաղեր, զուարճալի անեկդօտներ մեծ մարդկանց կեանքից։ Գիւղատնտեսական նորութիւններ, տնային տնտեսութեան վերաբերեալ կարևոր խրատներ։ Ժողովրդական երգեր, երգիծաբանական հատուածներ, ծիծաղաշարժ տարրկաններ առածներ, և այլն։

Տախտակը պատրաստված է լիտօգրաֆիայում 10 գոյնով և նուիրված է հայ տառերի 1500 և հայ տպագրութեան 400-ամեայ մեծ յօբելեաններին։ Աջ ու ձախ կողմերում ս. Սահակի և Մեսրոպի պատկերը, կենտրոնում, Մասիսի ստորոտում, ս. Էջմիածինը, ներքևում, ձախ կողմը զուտտենբերգեան մամուլը, աջում գիտութեան և գեղարուեստի էմբլէմները։ Մի գեղեցիկ յիշատակ երկու մեծ ազգային տօների յաւերժացման, որը ցանկալի զարդ կարող է համարվել ամեն մի հայ տան համար։ Երկրորդ նկարը հայի պատմական անցեալից՝ Սամթենիկ և Արտաշէս։

Պատի օրացոյցի թերթերը ամրացրած են թիթեղեայ կողով (жесть) և կարված երկաթէ թելով. թերթերը ծակծկված են հեշտ պոկելու համար։

ԾՈՑԻ ՕՐԱՑՈՅՑ

Ցաւելուածը պարունակում է **կարեւոր գիտելիքներ.**—Մուրհակներ, չափ եւ կշիռ, դրամներ և արժէքաւոր թղթեր։ Պօստ և հեռագիր, խնայողական գանձարաններ, բնակարանի հարկ, կտակի և պայմանի օրինակներ։ **Վիճակագրական.**—Ռուսաստանի ազգաբնակութիւնը, նրա աճումն ու խտութիւնը, կեանքի միջին հասակը, ազգերի թիւն ըստ հասակի, դաւանութեան և պարապմունքի։ Գաղթականութիւն։ Ժողովրդական կրթութիւնը, նրա ծախսերը, գրագիտութեան չափը, դպրոցներ։ Զօրքը, պետութիւնների զինուորական ույժերը և նրանց ծախսերը։ Ժողովրդի առողջապահական վիճակը։ Պետական եւ և մաւզը։ **Բժշկական փոքրիկ զրոյցներ.**—Ամուսնութեան պատմութիւնը, Կամքի ույժը, Մարդերի սանձահարումը, Մարդը գործում են, Զգացմունքները և հոգու խորութիւնը, Ախտագնացութեան օգուտները, Ալկօհօլը և իր չարիքները, Մարմնի մաքրութիւնը, Աղի կերակրի վնասակարութիւնը, Ճաքարի օգուտները, Մեղրի բուժիչ յատկութիւնը, Առողջապահական մտքեր, Բժշկական ճշմարտութիւններ։ **Գիտական նորութիւններ.**—Վարակիչ կենդանիներ, սեռական փոփոխութիւններ։ **Կօօպերացիա.**—Սպառողական կօօպերացիա, կօօպերատիվ քաղաք, կօօպերատիվ ցուցահանդէս։ **Անտղաբաշխական.**—Ընդարձակ տեղեկութիւն գիւտարարների մասին, յայտնի աստղաբաշխների պատկերներով։ **Պատմական.**—Քրիստոսի կենդանագիրը։ **Բանաստեղծական.**—Պառաւ է մեր հողագունդը՝ Ի. Պալեանի, Նոր-կեանք՝ Բալասուբէնի, Բրահմինների հովիտը Կրումմախէրի, Կինը, Ո՞րն է աւելի բարձր, հրէական լեգենդ, Քայրերը Լ. Տօլստոյի, Բարեբարը, Օսկար Ուայլդի, Դեմի-Ղայա, Կուպրինի։ **Կեանքի ծրագիրներ.**—Զուարճութիւն, Աշխղութիւն, Գաղտնապահութիւն, Ամերիկացու հաստատմը, Բեզրրի նամակը։ **Գոյատևութիւն.**—Դիւց ճանաչել մարդու բնաւորութիւնը։ **Հատընտիր մտքեր.**—Սէրը, Որդիական, Մայրական, Հայրական սէր, Միրտ, Գեղեցկութիւն։ **Ճանապարհորդական.**—Երկաթուղիք, շոգենաւեր և պօստային ճանապարհներ։ **Զուարճալիք.**—Խնդիրներ, Վիճակարան։

ԱՌԱՆՁԻՆ ՅԱՒԵԼՈՒԱԾ.—Հայ տառերի 1500 և հայ տպագրութեան 400-ամեայ յօբելեանը, գործիչների 18 պատկերներով։ Երեսների թիւը 320.

Գները պատինը 50 կոպ., ծոցինը 20 կոպ.։ Խումբով գնողներին զեղչ։ Վերադիր վճարով պահանջողները պէտք է ուղարկեն կանխավճար։

Դիմել՝ Александрополь, Типографія „Ширакъ“ Карапету Апинянъ. Արտասահմանից՝ Alexandropol, Karapet Apinian (Caucasse).

Ցանկացողներին օրացոյցների բովանդակութիւնն առանձին տպագրված թերթով կուղարկվի ձրի։

(Ե.) 833. 5—1

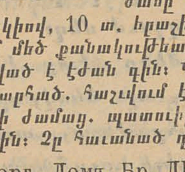

ՄԷԿ ՌՈՒԲԼԻ

և 95 կոպ. արժէ մեր աեկէր ժամացոյցը, պատէնտ 1-ին տեսակի, անգլիական սև պողպատից, ընթացքը ձայնեղ, 18 քարով, լարումը կոթից՝ 46 ժամը մի անգամ, փոշուց պահպանող պատեանով, 10 տ. երաշխաւորութեամբ։ Փարր. պահեստում մեծ քանակութեամբ գտնվելու պատճառով նշանակված է էժան գին։ Վերադիր վճ. ուղարկելուց ճանապարհած. հաշւում է 45 կ., Սիբիր 75 կ.։ Երկու և աւելի ժամաց. պատուիրելուց՝ ճանապարհածախքը մեր հաշւին։ Չը հաւանած դէպքում՝ յետ ենք վերցնում։

Торг. Домъ Бр. ЛЮБКА, ЛОДЗЬ. М. 61.

(Ե.) (Л. 14711) 3—1

ԲԺԻՇԿ

Ա. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆՑ

Մասնագէտ սիֆիլիս, միզասեռական, վեներական և կաշուի հիւանդութիւնների։ Էլեկտրաբուժութիւն։

Ընդունե- ($12^{1}/_{2}$—2 ժ. ցերեկվայ։

լութիւնը (5—7 ժ. երեկոյեան։

ամեն օր (Կանանց համար՝ 2—3 ժ. ցեր.

Սօլօլակ, Բէբուտօվսկայա, № 33 (անկիւն Պասկէվիչի փողոցի)։ Տելէֆօն № 1175.

(օ. մ.) 377. 100—40

Ախալցխայի հայոց երկսեռ դպրոցների ձայնագրութեան ուսուցիչ և նոյն քաղաքի Ս. Փրկիչ եկեղեցու

ԽՄԲԱՊԵՏ

Պօղոս Տէր Կարապետեան, որ երկար տարիներ վարել է ձայնագրութեան ուսուցչի պաշտօն և որը հմուտ է հայկական ձայնագրութեան, ունի վկայական Գէորգեան ճեմարանից և սովորել է յայտնի երաժշտագէտ Մ. Եկմալեանի խմբապետական կուրսերում,

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒՄ Է

ցանկացողներին հայկական ձայնագրութիւնից։ Պայմանների մասին դիմել՝ Ախալցխա, Պօղոս Տէր-Կարապետեանին։

(Ե.Հ.) 841. 5—1

ԲԺՇԿԱՊԵՏ

Ա. Յ. ՔԱԹԱՆԵԱՆ

Վերսկսեց ընդունելութիւնը ներքին և ջղային հիւանդութիւնների։

Առաւօտեան ժամը 10—12-ը և երեկոյեան ժամը 6—8-ը։

Միքայէլեան փողոց, № 27.

(ա. օ.) 837. 25—3

769. 0—10

23 ԱՐԺԷՔԱՒՈՐ ԱՌԱՐԿԱՆԵՐ 3 ր. 45 կոպ.

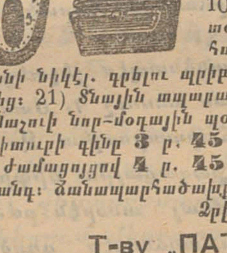

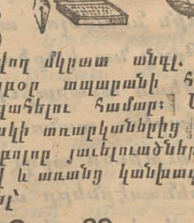

1) Ցղամ. գրպ. էլեգանտ և մաքուր ժամացոյց «ԱՆԿԷՐ» (ոչ ցիլինդր) անգլ. սև պողպատից, 15 քարով, «ԽՐՕՆՕՄԷՏՐ» սիստ., 36 ժամը մի անգամ լարումով, ստուգված մինչև րոպէները, 8 տարի երաշխաւորութեամբ։ 2) Նրկկոմ շղթայ։ 3) Բրէլօկ-կինէմատօգր. պլիկանտ տեսարան. կամ թէ կոմպաս։ 4) Այծեմաշկի քսակ ժամաց. փչանալուց պահպանելու համար։ 5) Զքեղ մատանի «Duble» պարկեան քարով։ 6—9) Գրպանի տուալէտային նէսէսէր 4 հետաքրքր. տարկ.։ 10) Ժամաց. գողերից պահպանող իր։ 11) Պարիզեան «Պլաստօգրաֆ», որ ցոյց է տալիս ամեն տեսարաններ։ 12—17) 6 հատ շատ հետաքրքր. նկարներ «Պլաստօգրաֆի» համար։ 18) Գրպանի նիկէլ. գրելու պրիբօր։ 19) Արծաթազօծ գեղ. լուցկարկղիկ։ 20) Գրպանի ծալվող մկրատ անգլ. պողպատից։ 21) Տնային տպարան բաղկ. մօտ 100 տառից և թւանշ.։ 22) Լիակատար պրիբօր տպարանի համար։ Ամբողջ 23) Կաշուի նոր-մօդայի պօրտմօնէ 6 բաժան., շատ տափակ և յարմար՝ գրպանում պահելու համար։ և տաղրնիտուրի գինը **3 ր. 45 կ.**, 2 գարն. **6 ր. 45 կ.**, նոյնօրինակ գարն. բարձր տեսակի տուարկաններից 1 փակ ժամացոյցով **4 ր. 45 կ.**, 2 գարն. **8 ր. 45 կ.**։ Փակ ժամացոյց կամ կանացի՝ բոլոր յաւելուածներով՝ 1 ր. թանգ։ Ճանապարհածախքը **40 կ.**, Սիբիր՝ **75 կ.**։ Ուղարկում ենք վերադիր վճարով և առանց կանխավճարի։ Հանցէագրին՝ Չրի հետաքրքրական պրէմիա 8 ր. արժողութեամբ։

Т-ву „ПАТЕНТЪ“. ВАРШАВА. Св. Креста № 48. Отд. 69.

(Ե.) (В. 61357) 7—2

Типографія канцеляріи Намѣстника Его Императорскаго Величества на Кавказѣ Лорисъ-Меликовская улица, домъ казенный